ATEITIS

1913 m. № 1.

TURINYS.

I. RED.: Nuo redakcijos 3
II. S. GIRIONIS: Jaunuoliui (Eilės) . . . 5
III. ERNESTAS HELLO: Religijos nežinojimas. 5
IV. W. VAN DER ELST.: Katalikų flamandų judėjimas Belgijoje. 11
V. MAUŠKALNIS: Miestinės mokyklos. . . 21
VI. L.: Del musų rašybos 25
VII. IŠ MOKSLEIVIŲ GYVENIMO. . . . 26
VIII. KRITIKA IR BIBLIOGRAFIJA: *Dr. A. Garmus*: Paskaitos iš biologijos ir bakteriologijos. *J. Guibert*: A l'entrée de la vie. *Friedrich Paulsen*: Einleitung in die Philosophie.—System der Ethik—Philosophia militans. *Otto Cohausz. S. J.*: Klippen der Zeit.—Idole des Zwanzigsten Jahrhunderts. . . . . 29—49
IX. KAIMIETIS JAUNUTIS: Laiškas į redakciją. 49
X. —Redakcijos pranešimai. 50
XI. —Redakcijos atsakai. 50
XII. —Aukos. 51
XIII. —„Koncerto baliaus“ įrengtojo gruodžio 30 d. 1912 m. Tilmanso teatre Kaune neturtingų lietuvių katalikų studentų naudai apyskaita 52
XIX. —Nuo redakcijos 52
PRIEDAS:—Musų tautinės tvėrybos „Žiedai“.

ATEITIS

LITERATŪROS, MOKSLO IR VISUOMENĖS

Mėnesinis Laikraštis,

skyriamas

LIETUVIŲ MOKSLEIVIJAI.

№ 1.

SAUSIO 1913 M.

KAUNE,

Saliamono Banaičio spaustuvė.

1913.

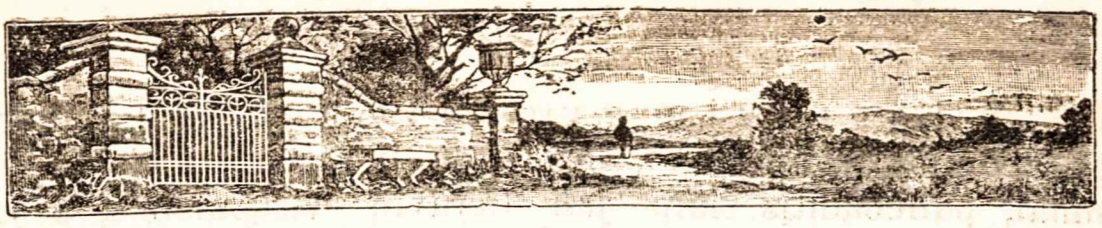

Nuo redakcijos.

Ėjus du metu kaipo „Draugijos“ priedas, „Ateitis“ nuo šių 1913 m. Dievui padedant pradeda eiti skyrium, kaipo savistovis, nuo „Dr.“ neprigulmingas mėnesinis laikraštis.

Tasai savistovumas ir neprigulmingumas, tariamės, išeis netik pačios „Ateities“, bet ir jos skaitytojų naudai.

Prigulėdama nuo „Dr.“ „Ateitis“ nesykį pasivėlindavo išeiti, nes turėdavo laukti, kol pasibaigs „Dr.“ spausdinimas. Dabar jau to nebebus. Budama daug mažesnė už „Dr.“, „Ateitis“ galės greičiau ir reguliariau išeidinėti ir lengviau platintis, ne kaip pirma kad buvo.

Ką del programos—tai ši netik nepasiliko susiaurinta, bet anaiptol dar bent kiek praplatinta tapo. Sulig gautos 19 gruodžio pernykščių metų koncesijos „Ateityje“ galės buti šie skyriai:

I. L i t e r a t u r o s (apysakos, pasakojimai, eilės, dramatiški veikalai ir tt.)

II M o k s l o (filosofija, sociologija, gamtos tyrinėjimai, historija, geografija, tarptautinė kalba ir kitoki mokslai).

III B a ž n y č i o s ir t e o l o g i j o s (apologetiški, dogmatiški, liturgiški ir kitoki panašųs klausimai).

IV K r i t i k o s ir b i b l i o g r a f i j o s (apžvalga periodiškos spaudos—lietuvių, rusų, lenkų ir užrubežinės, o taipogi naujų kningų lietuvių ir kitomis kalbomis).

V Lietuvių gyvenimo (Referatai, korespondencijos, pranešimai, projektai, ir apskritai visoki klausimai, paliečiantįs šiaip jau lietuvių visuomenės, o ypač moksleivijos gyvenimą).

VI Lietuvių tolkloro (lietuvių dainos, pasakos, mįslės, prietarai ir tt).

VII Smulkmenų (rebusai, šarados, matematiški ir geometriški uždaviniai ir tt.)

IX Redakcijos atsakai.

X Apskelbimai.

Kaip mato skaitytojai „Ateities“ programa yra labai plati ir įvairi. Visos svarbiausios žmogiško tvėrimo sritįs yra jon įtrauktos. Lieka tik geisti, idant kiekvienam iš tų skyrių atsirastų gabių, darbščių ir „At.“ užjaučiančių bendradarbių. Ir tas musų geismas, tariamės, nebus apviltas. Dviejų metų prityrimas parodė, kad musų jaunoji karta mielai griebiasi kulturinio darbo ir turi užtektinai tam tikrų tvėrimo jiegų.

Lavinti tas jiegas, jas tobulinti, brendinti - tai bus viena iš pirmiausių „Ateities“ uždavinių.

Tiesa, kaip kitur, taip ir pas mus netruksta įvairių negeistinų apsireiškimų, visokių silpnų pusių. „Ateičiai“ be abejo nesykį prisieis su juomis susidurti, ir jas nurodinėti. „Ateitis“ nuo to nemalonaus darbo nesišalins. Bet darys tai rimtai, pasigaudama tam tikrų protiškų bei faktiškų priparodymų, vengdama tuščių gailistavimų bei asmeniškų užgauliojimų.

Visame „Ateities“ veikime augščiausiu vadovu ir mokytoju kaip buvo, taip ir pasiliks Kristus ir Jo vietininkė ant žemės Katalikų Bažnyčia. Jų mokslo beklausydama „At.“ redakcija tikisi greičiausiai galėsianti pasiekti savo tikslą,—kuriuo yra — atgaivinti Kristuje jaunąją Lietuvos inteligentiją, o per ją ir visą musų visuomenę.

Taigi kas pritaria tam musų augštam tiksluí, tespiečias aplink „Ateitį“, tegu apsirenka ją savo organu ir savo minčių išreiškėja. Juo daugiau rasis jos šalininkų, skaitytojų, rėmėjų ir platintojų, juo geriau galės ji varyti savo darbą.

Del didesnio „At.“ praplatinimo paskyrėm jai ir kainą kuomažiausią—vos 2 rub. metams. Jei kas iš moksleivių nei tiek sumokėti neišsigalėtu, t a m l e i s i m e i r u ž p u s ę k a i n o s t. y. u ž 1 r u b. m e t a m s. Pinigai ir laiškai reikia siųsti šiuo adresu: K a u n a s „A t e i t i e s“ r e d a k c i j a, D. V i l n i a u s g. № 34.

Red.

JAUNUOLIUI.

Kad žemę apglobia tamsioji naktis,
Paslėpdama viską po juoda skraiste;
Kad plaukia mėnulis lėtai dangumis;
Kad žvaigždės sužibę mėlsvajam skliaute,

Įsmeigę žvilgsnius į nutilusią žemę'
Pastovios ir tvirtos ramiai sau keliauna;
Ir rodos mirgėjimu ką tai tau temia,
Ir šaukt begalinėn tavęs nepaliauna.

Atverki, jaunuoli, sielos tad duris
Ir dirstelk į gamta širdies akimis,
O naujas slaptybes atrasi tenai;

Tu ten pamatysi, kas amžiais negrius,
Kas sėja į gamtą puikius tuos vaizdus,
Ir nyks abejonių kankinę skausmai.

S. Girionis.

Ernestas Hello.

RELIGIJOS NEŽINOJIMAS.

Niekas labiau nesuartina žmonių tarp savęs ir neatstumia jų nuo viens-kito, kaip nuomonė, kurią jie turi apie savo žinojimą arba nežinojimą.

Jausmas, spiriantįs žmogų susieiti su tais, kuriuos laiko mokytais, ir šalintis tųjų, kuriuos laiko nežinėliais, — šisai jausmas yra tiek gilus, jog valdo žmones jiesiems apie tai nežinant. Yra jisai taip galingas, jog pasipriešinimui jam reikia ypatingo akstino, dažniausiai viršgamtinės kilmės. Išsilavinęs, pats sau paliktas žmogus niekina neišsilavinusį artimą. Ir ansai žmogus, niekinąs savo artimą nuo savo žinijos augštumos, nemato, kaip didis yra jo paties nežinojimas.

Žmonės duodas žodžiais pagauti. Yra tai toki tikra tiesa, net nuostabu, — nors tuo kuomažiausiai reiktu stebėtis. Nėra sunku baisiai įpykdinti žmogų, vadinant kokį-norint daiktą žinomu vardu ir, atbulai, pagaminti jame patenkinimą, vadinant tą patį daiktą kitokiu vardu.

Katalikų Bažnyčia turi daugybę priešų, ir jos vardas nepatinka daugeliui žmonių. Jei jiems sakysi apie Visuotinąjį tikinčiųjų Surinkimą, gali juose atsirasti žingeidumo jausmas ir jie nesuvokiamu budu gali įgauti vienumo bei didumo įspudį. Norint įgyti šitokią pasekmę, užtenka pavadinti tą-patį daiktą ne viešai vartojamu graikų vardu, bet mažiau vartojamu lietuvių vardu.

V i s u o t i n a s i s t i k i n č i ų j ų S u r i n k i m a s — verčiant lietuviškai — arba K a t a l i k ų B a ž n y č i a — tariant g r a i k i š k a i — yra viena iš mažiausiai žinomų pasaulyje įstaigų.

Tiesa, žmonės garbina praeitį; jie šitam klaidingam ir negyvam dievaičiui gamina tikriausią pagarbą, mielai neša jam visų-iškilmingiausias aukas, butent ateitį ir Amžinybę. Taip visuomet šykštųs jie pastoja gausiais, pradėdami tik dėti aukas praeičiai; šiaipjau pavyduș jie pastoja tuomet bešališki; šiaip jau didųs jie puola ant kelių prieš senobinius pavidalus, prieš kuriuos paprotis nulenkia jų galvas. Gana to, kad koks-norint daiktas prigulėtu prie senobinių laikų, idant užsitarnautu žmonių domos, tyrinėjimo ir paguodos. Daugelis mokslininkų be abejo didžiuotusi, išradę nežinomą ikišiol smulkmeną apie Julioną Apostatą, pav. jo virėjo pavardę. Mokslininkas laiko nieku dienos bei nakties darbą, turėdamas viltį galėsiąs apdovanoti pasaulį dar viena nauja žinia apie kokį-tai

senobinį graiką ar romietį. Žmonių paraginimui prie tokios aukos, ansai graikas ar romietis privalo buti labai senobinis. Jei dabarties bei gyvenimo žmogus reikalautu mokslininko pagalbos kokiam-nors gyvame dabarties reikale, mokslininkas atsakytu—neturįs laiko.

Priguli jisai visiškai prie tų, kurie jo nereikalauja, ir kurių jisai nereikalauja.

Taip suprantama žmonijos žinija, pati mirtinga ir numirėliams paskirta, neatsižymi nei gyvybe, nei meile.

Dabartis yra toli - gražu mažiau žinoma negu praeitis, dabarties historija yra mažiausiai garsi iš visų historijų. Vienok kalbai užėjus apie dabartinius ir praeinančius dalykus, galima rasti nemažiau smulkmeningai su jais apsipažinusių mokslininkų, bet kalbai užėjus apie dabartinius ir amžinus dalykus, žinovų skaitlius nepaprastai mažėja.

Išsilavinusiems žmonėms butu gėda nežinant apie Maratono mušį, ir dar daugiau—apie aną Termopilų kovą, kuri yra radusi tiek garbintojų tarp nesuskaitomų žmonijos kartų.

Bet tie-patįs išsilavinę žmonės nerausdami iš gėdos gal nežinoti, kas tai yra Katalikų Bažnyčia. Pusėtinas net paliečiančių ją daiktų ir dalykų pažinimas neįeina į išsilavinusio žmogaus žinijos ribas. Negalima užmiršti sąjungojimą, bet visiškai leistina užmiršti katekizmą.

Šitasai užmiršimas apsireiškia tukstančiu budų, nes Katalikų Bažnyčia sujungta su visais galimais žmogaus gyvenimo santikiais.

Teturim čia omenėje tik doktrininę ir filosofiškąją pusę. Didžiai išsiplatinęs prietaras tvirtina, jog katalikų Credo priklausąs praeičiai ir jog naujųjų amžių filosofija nun pavaduojanti jįjį.

Stebėtinas dalykas, jog šitasai prietaras rado prielankumą ir prasiplatinimą pas praeities žmones, pas tuos-pačius žmones, kurie visai teisingai yra verti užmetimo neteisingai daromojo Amžinajai Bažnyčiai. Šis ar tas Ciceronо, Platono, Virgilijaus ar Horacijaus vergas užmeta Katalikų Bažnyčiai, buk ji neparodžiusi jam ateities kelio.

Skaityti katalikų mokslą dailės įkvėpimui kliutim— štai nepaprasta klaida. Laikyti jį tik paprastu žmogaus inteligentiškumo praplitimu, yra tai neprasmingas tokios-pat rųšies pasikėsinimas. O tečiaus tukstantis pavyzdžių iš pastarųjų laikų parodo, jog panašųs pasikėsinimai nėra negalimi. Yra drąsuolių, kurie nieko nenusigąsta.

Pažvelgę į žemlapį, iškarto matome jį padalintą į dvi skirtini dali: civilizuotas pasaulis ir necivilizuotasis, civilizuotas pasaulis ir barbariškasis. Taigi civilizuotasai pasaulis—tai krikščioniškas pasaulis; barbarystė gi esti visur, kur nėsama krikščionystės. Šioji pastaba yra taip paprasta ir naivi, jog tuo-pačiu tampa įtartina.

Tečiaus kuomet paliečiama Dievo dalykus, paprasčiausi daiktai nėra imami paprastu budu.

Štai pavyzdis:

Pilnas arba net tiktai relativus nežinojimas yra viena iš tų ydų, delei kurių žmogus didžiai pajaučia didesnę gėdą, negu del tulų prasikaltimų. Žmogus nusijaučiąs nusidėjėliu, nejaučia jokios nerimasties prieš kitus žmones. Žiuri jiems stačiai į akis, laikydamas juos panašiais sau broliais, arba jei norite, panašiais sau priešais, artinas prie jų ir yra su jais familiariškas. Jaučiasi pas juos lyg pas save. Bet žmogus, laikąs save nemokytu, jaučia tarpe žmonių, kuriuos pripažįsta išsilavinusiais, nepaprastą gėdą, lyg tarytum butu bepriguląs prie kokios-žemesnės rasės. Jaučia jisai daug daugiau gėdos, negu prasikaltėlis, nedrįsta pakelti galvos, baimingai atveria lupas. Bijosi to, ką rengiasi tarti. Mato piktybę nekalčiausiuose žvilgtelėjimuose ir nusišypsojimuose tųjų, kurių tarpe jisai gyvena, net teikiamame jam jųjų prielankume ir širdingume.

Žmogus nežinąs chemijos, saugojasi kalbos apie ją; žmogus, nežinąs historijos mielai vengia pasikalbėjime historiškų temų. Mokslininko garbė, ypač specialiuose moksluose, gvarantuoja kitų žmonių paguodą, daug pralenkiančią jo nuopelnus. Baimė kalbėti apie nežinomus dalykus sujudina žmoguje taip gerus, kaip ir blogus palinkimus: savymeilė ir nusižeminimas vienodai bijosi šito pavojaus.

Toks yra dalykų stovis, kol nejudinama Krikščioniškoji Tiesa.

Bet kalbai apie ją užėjus, dėsnis, kurį augščiau pažymėjau, paliauja veikęs: pirmas nuo krašto šneka, kaip pakliun, kas tik jam galvon ateina. Paminėtas dėsnis ne tik paliauja veikęs, bet esti pakeičiamas tiesiog priešingu dėsniu. Juo didesnis nežinojimas, juo didesnis savimi pasitikėjimas. Prie gilesnio žinojimo, kritika pastoja minkštesnė. Jei skelbiąs ją žmogus ištikro yra mokytas, tai taria savo nuomonę su baime.

„Vienkart, kaip žmogus pasikelia į padanges, pasakė šv. Dionyzas, jo žvilgsnis į pasaulį darosi vienlentesnis, ir kalba pastoja lakoniškesne; tolygiai, kuomet įsigiliname į šventą mystikos apytamsę, mums netik pradeda trukti žodžių, bet dargi galų-gale liežuvis ir manymas atsisako mums paklusti“.

Negalime abejoti, jog žmogus jaučia gėdą dėlei savo nežinojimo, o šioji gėda taikinama prie visoko, atskyrus krikščionystę.

Pastarasis nežinojimas apsireiškia tukstantyje pavidalų, bet dažniausiai įgauna vieną iš jųjų. Turi vieną mylimą metodą, vieną skonį, vieną paslankumą, vieną geidulį ir maniją. Maniją—krikščionystę su praeitimi jungti.

Pasakyti krikščionystė buvusi gera kitados, o šiandien pastojusi bloga, jungti ją omenėje su visokia senybe, su visokiais nusižengimais, prietarais, su visukuom, ką žmonija visiškai teisingai neapkenčia: štai nežinojimo viršunė.

Nes tiktai gerokai pagalvokime: ta - pati žmonija, praeities stabmeldė, pasikėlusi į dvasios augštybes, vienkart pripažįsta: anoji praeitis turinti daugybę neapkenčiamų daiktų, esanti išbambėjusi, pergyventa, ir todelei kas prisiriša prie jos, turįs but negyvas ir dar-gi visiškai negyvas.

Žmonija giliai jaučia tai, jog tas, kas yra padėjęs ranką ant arklo ir dairosi už savęs, nėra vertas Dievo viešpatystės.

Žmonija, nors stabmeldiškai garbina savo numirėlius, bet ačiu vienai iš tų priešingybių, kurios perdažnai net

su ja atsitinka, varu reikalauja gyvybės ir palieka numirusiesiems laidoti savo numirėlius. Jinai jaučia, jog kiekviena doktrina, pažymėta vientik praeities ženklu, turėtu dėmę priešingą Dievo ypatybėms, nes Dievas vadinasi Jehova, T a s, k u r s a i b u v o, k u r s a i y r a i r k u r s a i b u s.

Todelei tamsumas, neapkenčiąs krikščionystės ir norėdamas ją nužudyti visuomenės nuomonėje, stengias parodyti ją žmonėms kaipo priklausančią vien p r a e i č i a i.

Žmogus, nežinąs visai krikščionystės ir nejaučiąs dėlei šio nežinojimo gėdos, paraustu iš gėdos, kad tokiampat laipsnyje nežinotu senos Scipiono historijos, ir paraustu dar daugiau, nežinodamas skrajojančių jo tarpe žinių ir faktų, tarnaujančių jo kaimynų šnekų tema, o šie faktai paprastai daug mažiau yra svarbūs, negu Scipiono historija. Išrodo lyg butu atitikimas tarp asmenų tuštumo ir daiktų tuštumo, atitikimas, delei kurio tuščias žmogus juo labiau didžiuojasi savo žinija, juo jos dalykas yra mažiau įžymųs. Savymeilė mėgsta mažus daiktus, gyvena mažomis aukomis. Juo labiau niekingas yra paduodamas jai maistas, juo skanesnis jai pasirodo. Savymeilė maitinasi vėju.

Kalbai užėjus apie esybinius, principialius dalykus, savymeilei jau nebesopa delei savo nežinojimo, bet kalbai užėjus apie augštus dalykus, savymeilė didžiuojasi savo nežinojimu. Tuščias žmogus pirmas stengiasi pažinti paleistą paskalą, tuščią ir niekingą naujybę; tuotarpu—nesirupina visai tiesos pažinimu, ir juo šioji tiesa augštesnė, juo mažiau jisai ją rupinosi.

Vertė *N.*

Katalikų[1]) flamandų judėjimas Belgijoje.

Šitas straipsnis yra parašytas „Ateičiai“ dr. W. Wan der Elst'o studento flamando, vienam ateitininkui paprašius. Gerb. autorius kalba čia-nuo flamandų vardo. Lietuviškai vertė šį straipsnį dr. Rainis. Abiem—autoriui ir vertėjui „At.“ redakcija viešai išreiškia savo nuoširdų ačių. *Red.*

I. Ką jis reiškia?

Iš pat pradžių pažymėkime, kad flamandų judėjimas savo esmėje nėr atkreiptas priešais vallonus, musų brolius[2]), nei priešais francuzų kalbą bei tautą.

Mes nenorime, kad pas flamandus sumažėtu francuzų kalbos žinojimas; atpenč skaitome idealu, kad visi šiek-tiek prasilavinusieji belgai galėtu lengvai išsireikšti viena ir kita kalba.

Mes neturime neapykantos prie Francijos, bet mes karštai mylime musų Flandriją. Musų tikslas yra pozitivus. Mes norime, kad musų tauta atsiektu integralį išsiplėtojimą visose srityse ir tuo budu realizuotu visus potenciališkumus, kuriuos turi savyje. Pasirėmę historijos ir mokslo išvadomis sakome, kad normalis išsiplėtojimas, nuolatus tautos žengimas prie moralės, intelektualės ir materialės gerovės padidinimo nėr galimas, jai visi tautos sąnariai, visos socialės klasės nevartoja tos pat kalbos, negyvena taja pat tautos dvasia. Ištikrųjų, jei vadovaujančiųjų klasių kalba ir dvasia yra kitokia, negu pas liaudį, tikra bedugnė skirs tuos sluogsnius ir socialis gyvenimas butinai įrs: augštesnės klasės negalės atlikti liaudies lavintojo rolės, o liaudis visa tai atjaus ir nukentės kaip doros, taip ir išsilavinimo žvilgsniu. Par tai taipogi pasilaiko

[1]) Visai neginčijame, kad karšti flamandų judėjimo šalininkai randas ir pas pirmeivius, tečiau tvirtiname, kad skaitlingiausi ir uoliausi šalininkai rekrutuojami tarp katalikų.

[2]) Belgijos gyventojai susideda iš vallonų (francuzų) ir flamandų. Pirmieji kalba francuziškai, antrieji flamandiškai. *Red.*

visos neteisybės kalbos žvilgsniu valstijos administracijoje ir viešajame gyvenime, neteisybės, kurios netik užgauna tautiškuosius liaudies įsitikrinimus, bet daro jai blėdį ir materialiu žvilgsniu. Taip, pažymėtina, kad Belgijos industrijoje flamandai, del menko jų profesionalio išsilavinimo, turi dirbti visus prasčiausius darbus. Delko? delto kad Flandrijoje profesionalis mokinimas kur kas mažiau išsiplėtojęs, negu pas vallonus del stokos kompetentiškų profesorių,—inžinierių ir kitų,—galinčių flamandų kalba aiškinti techniškus dalykus.

Galų gale katalikų flamandų judėjimas yra judėjimas socialis plačioje to žodžio prasmėje. Prof. Kurth'as, garsus belgų historikas, neseniai jį charakterizavo kaipo demokratiškos dvasios apraišką XIX amžiuje. Tai tiesa, nors musų judėjimas ir yra platesnis negu kokios nors politiškos partijos veikimas, tečiau palieka faktu, kad mes visi esame demokratai. Katalikų flamandų judėjimas nori realizuoti pilną flamandų tautos atgimimą ant katalikystės pamatų—štai jo socialė svarba—,bet mano, kad tas kėlimas yra galimas tik tada, jei flamandų liaudis atgaus savo nuosavų charakterį ir gyvenimą t. y. jei flamandų kalbai bus suteikta jai prigulinti garbinga vieta mokykloje, admistracijoje ir visų flamandų viešame ir privačiame gyvenime.

Pastaruoju laiku musų judėjimas padarė didelę pažangą daugelyje žvilgsnių ačiu tvirtai musų spėkų organizacijai ir visų flamandų vienybei, kada reikėjo išgauti tokias ar kitokias teises.

Flamandų kalba tapo pripažinta oficiale, šalip francuziškosios, ir, sulig įstatymo, daugiuma valdininkę turi ją žinoti; faktiškai-gi tie parėdymai tankiai laužomi.

Flamandų krašte vidutinėse valstybės mokyklose dvi lekciji turi buti išguldomi flamandiškai; liuosos, katalikų užlaikomos, gimnazijos taipogi turi pildyti aną parėdymą, bet, belgų vyskupų rupesčiu neseniai įvesta, kad tų gimnazijų mokytojai, jei jie nori, gali net ir daugumą lekcijų vesti flamandų kalba. Tečiau, ir čionai reikia pažymėti, kad deja nevisur daroma taip, kaip butu naudingiau. Katalikų lėšomis užlaikomoje Louvain'o universitatėje keletas lekcijų išguldoma dviem kalbom—francuziškai ir flamandiškai, o tolimesniajam laikui žadama, kada bus galima, taip padaryti ir su kitomis svarbesnėmis lekcijomis, t. y. visos universitatės lekcijos ir toliaus bus vedamos francuzų kalba, tik šalip jų svarbesnės mokslo šakos bus duodamos ir flamandiškai, idant flamandiškų provincijų studentai galėtu klausyti lekcijų savo prigimtaja kalba.

Be to dar dabar eina smarkus judėjimas tarp flamandų, kad viena iš valstybės uniiversitačių, butent Gando taptu flamandizuota, t. y. kad visos lekcijos ten butu išguldomos tik flamandiškai, kita-gi valstybės universitatė — Liège pasiliktu prie francuziškos kalbos. Neužilgo parlementas — toks yra visos Flandrijos geismas—balsuos įstatymą toje prasmėje.

Žingsnis po žingsniui musų kalba atgauna sau prigulinčias teises musų liaudies socialiame gyvenime, tečiau, dar daug lieka tolimesniajam nuveikimui, pavyzdžiui, armijoje ir civilės teisės dalykuose dar toli gražu iki pilnai lygybei. Nors ir yra daug sunkenybių, tečiau esame įsitikrinę, kad jau netolima diena, kada galėsime atsidusę tarti: „Flandrija priguli flamandams“!

Iki tai bus, mes dar turime atgauti buržuaziją, turime išauklėti jauną kartą praeities pagarboje, meilėje prie katalikų tikėjimo, prie savo prigimtos kalbos. Formuoti tą jauną karštą, tautos vilti, anais minėtais žvilgsniais — tai flamandų katalikų moksleivių judėjimo užduotis.

II. Flamandų moksleivių judėjimas.

Jo historiškas išsiplėtojimas.

Norint gerai suprasti svarbą ir reikšmę judėjimo, kuris dabar keroja Belgijos flamandų katalikų jaunuomenėje, reikia jį parodyti historiškose jo aplinkybėse ir sąlygose, kurių jis yra apsuptas.

Jau keletas amžių sukako, kaip flamandų aristokratija ir kilnesnioji buržuazija pasisavino francuzų kalbą ir papročius ir taip gyvena galutiname kas del idėjų ir kulturos atsiskirime nuo liaudies.

Atskirdama Belgiją nuo Hollandijos 1830-tų metų revolucija savo pasekmėse dar padidino francuzų įtekmę Belgijoje. Provizorinės valdžios reprezentantai, visi frankofilai, sumanė padaryti Belgiją tikrai galinga, viena stipria valstija. Prakilnaus sumanymo realizavimui jie matė tik vieną kliutį: flamandų ir vallonų rasių dualizme. Kai-kurie, rodos, net turėjo gan naivią vilti — išnaikinti flamandų rasę. Kaip ten bebuvo, bet yra faktas, kad visa tapo sutvarkyta sulig francuzų kurpalio. Francuzų kalba lieka pripažinta vienatine oficiale kalba, vartotina teismuose, armijoje, mokinime, visame gyvenime. Ištikrųjų, liuosoje Belgijoje flamandai jautės pamintais savo brolių vallonų, nors kartas nuo karto ir gaudavo iš jų žinoti, buk neesą žemesnės rųšies piliečiais. Bet

jau iš pat pradžių anas francuzinimas ne kartą sukeldavo liaudies protestą. Buržuazija gi nustojus tautinės flamandų sąmonės, sekė iškrypusią aristokratiją. Pirmas belgų neprigulmybės pusamžis didžiai skaudus flamandams; bet štai flamandų tautos romantikai-rašytojai pradeda sėti liaudyje atgimimo ir reakcijos sėklą.

H. Conscience (1812-1883) varsto garbingos Flandrijos historijos lapus, tyrinėja ir stebisi tautos papročių grynumu ir gražumu; savo romanuose, su nepaprastu greitumu prasiplatinusiuose ir mielai skaitomuose, jis parodo flamandams jų garbingą praeitį ir ką jie galėtu nuveikti jei jie grįžtu prie, deja, apleistos tautinės tradicijos, prie jiems ypatingo gyvenimo. Balsas buvo išgirstas. Apsnudusi tauta sukruto pajutus savo galybę. Tautinė idėja praplito rašytojų veikaluose, apsireiškė dailininkų darbuose. Tada tai prasidėjo nauja idėjų srovė, vadinama flamandų judėjimu; kaip visur, taip ir čia neapsėjo be aukų: daugelis iš to judėjimo šalininkų už savo įsitikrinimus prikentėjo visokių netiesioginių ir tiesioginių persekiojimų iš administrativios valdžios.

Tai šen, tai ten ir jaunuomenė judėjo, bet jos stengimasi neturėjo gerai nustatyto veikimo budo. Stoka buvo jauniems organizatoriaus ir vado. Neilgai reikėjo jo laukti. Tai buvo A. Rodenbach'as gimęs Raulers'e (Vakarų Flandrija) 1856 metais. Dar bebudamas gimnazijoje (collège) Rodenbach'as mokėjo savo draugus uždegti meile prie savo prigimtos kalbos ir prie savo tautos. Įstojęs gi į Louvain'o universitatę jis atsidavė su visa širdžia savo idealo realizavimui ir kreipėsi prie savo tautiečių su šauksmu: „ateitis priguli nuo jaunuomenės". Turtinga vaidentuve, prakilniomis mintimis, entuziazmo pilna širdžia jis sužadina savo drauguose meilę prie kadaisiai galingos Flandrijos, troškimą socialės permainos ir garbingo tautos atgimimo. Neužilgo jis stoja, kaipo vadas, priešakyj eilės jaunų žmonių, aukojančių savo jiegas ir triusą, kad tik flamandų liaudis suprastu ir atjaustu kadaisiais garbingos Flandrijos praeitį.

Rodenbach'ą galima skaityti musų studentijos judėjimo pranašu: jis ja įkvepė, uždėjo jos organizacijos pamatus, davė pakraipą, kuri net ir po jo mirčiai, deja, labai ankstyvai, tebesitęsia. Neseniai dar, 1909 m., flamandų studentai pastatė jam paminklą jo gimtinėje, pačioje Flandrijos širdyje. O, iškilminga diena, kada visa flamandų jaunuomenė, linksma ir tvirta, susirinko prie savo vado stovylos, kad ten garsiai

paskelbus savo tvirtą entuziazmo pilną rezoliuciją iki galui sekti savo garbingo pranokėjo pėdomis.

Pradedant nuo 1889 m., Rodenbacho mirties metų, flamandų judėjimas randa šalininkų visose musų krašto dalyse; galima sakyti, kad ten prisidėjo visi žymesni moksleiviai, nežiurint į opoziciją, kai-kada gal ir teisingai sukeliamą delei kaikurių neatsargių judėjimo šalininkų, kaip tai pasitaiko tarp jaunuomenės. Šiandien jau beveik visi moksleiviai flamandai priguli prie to judėjimo, kurs nuolat vis žengia tolyn. Nei viena jo iniciatoriaus, Alb. Radenbach'o, mintis netapo paskesnių laikų atmesta, o tik per susidurimą su priešingomis srovėmis, per gyvenimo prityrimą, praplatinta judėjimo pamatai, pagilinta pakraipa, patobulinta jo organizacija.

Kaip dabar atrodo tas judėjimas? Čia tai ir pasistengsiu trumpai jį nupiešti.

O r g a n i z a c i j a i r t i k s l a s.

Beabėjo moksleivija yra galingiausiu veiksniu dabartinio musų idėjų prasiplatinimo. Šios dienos jaunuomenė—tai rytdienos veikėjai. Koks jaunimas, toki ateitis. Musų sumanymai noksta jaunime, ten plaukia musų gyvenimas. Prie idealo, karštai numylėto, atkreipiame musų širdžių troškimus, musų dvasios mintis. Jei norime, kad musų tėvynė su laiku didžiuotusi savo piliečiais, reikia įdiegti į jaunas širdis tos didybės sėklą. Toki yra bendra vadovaujanti musų judėjimo mintis.

Flamandų katalikų moksleivija eina prie to, kad ji galėtu savo spėkomis ir savo iniciativa tobulinti savę, išplėtoti savo asmenybę. Tuo budu jie rengias paskiaus veikti kaipo flamandai katalikai suprantą savo tautos aspiracijas, savo epokos reikalavimus, jie nori buti tikrais liaudies vadovais, veikliais ir pavyzdingais katalikais, sąmoningais flamandais. Iš čia pasakytųjų dalykų matos, kad musų judėjimas yra ne tiek organizacija, kiek idėja, srovė. Jo didžiausi užduotis ir nuopelnas sutverti idėjos žmonės. Tečiaus flamandų moksleivių judėjimas turi ir ypatingą sau gyvavimą: jis turi burelius, liges, federacijas, prisilaikančias tos pat pakraipos, bet skirtinas veikime. Dabartiniam laike moksleiviai yra geriausiai susiorganizavę iš visų flamandų.

Pats flamandų judėjimas yra vedamas žmonių, buvusių musų studentų, bet jau įėjusių į realį gyvenimą. Daugiausiai mylimas iš jų ir tikrai žymiausias asmuo—tai D r. F. V a n C o u w e l a e r t, dar neseniai buvęs Friburgo (Šveicar.)

universitatės profesorium, o dabar esąs Belgijos parlamente atstovu iš Antwerpen'o. Mokslininkas ir veikėjas, jis yra kartu ir vienas ir žymiausių Belgijos oratorių.

Tečiaus nereikia manyti, kad vadovai visa dirba; ne, jie tik nurodo kelią. Visi svarbiausi reikalai yra rankose pačios moksleivijos, (gimnazijų mokiniai, seminarijų klierikai, universitačių studentai), vadovaujant kokiam nors gabesniam studentui. Tie reikalai atliekami vietiniuose susidraugavimuose, apimančiuose didesnę ar mažesnę territoriją[1]).

Paprastai ligė (ligue) susirenka mažiausiai po vieną kartą per kalėdų ir velykų liuoslaikį ir po du kartu į vasarą; daugelyj vietų susirinkimai daromi tankiaus, kaikurios ligės susirenka kas savaite. Šituose susirinkimuose moksleiviai laiko paskaitas, svarsto, deklamuoja, dainuoja, žodžiu, stengias įprasti viešai kalbėti, dailiai vartoti savo prigimtąją kalbą. Gan tankiai jie ten randa kningelių pasiskaitymui, bendrai išsirašo dienraščius, skolina vienas kitam laikraščius ir tt. Paprastai kiekviena ligė turi savo vėluvą, su kuria dalyvauja visose iškilmingose eisenose, daromose ar tai laike susirinkimų, ar tai prie kitų aplinkybių.

Moksleivija nepasitenkina vien lavinimu savęs, žadinimu vienas kito prie užbrėžto darbo, jie taipogi stengias pridėti savo dalelę prie liaudies lavinimo darbo. Taip moksleivių burelių dauguma kasmet sudaro nors vieną liaudies lavinimui vakarėlį (soirée d'éducatien populaire). Tenai vaidinama gerai parinktą ir dailiai atliekamą musų tautinio teatro veikalėlį. Prie to pridedama tautinės dainos ir prakalbos, kame išdėstoma ir pamatuojama musų judėjimo teisės. Tuo budu moksleivija tveria grožio supratimą pas liaudį, suteikdama jai teatrus su religijiniu ir tautiniu turiniu vietoje iškrypusių produkcijų, kurios tankiai ateina iš musų kaimynų iš pietų krašto.

Kai kada moksleivija organizuoja taip vadinamus dainų vakarus (hederavond), kur kviečiama musų liaudies dainų kompozitorius—jų turime gerokai—arba kitokius žymius giedotojus. Ten dailiai atliekama dainavimai, aiškinama jų prasmė ir grožis susirinkusiai miniai. Tuo visai praktišku budu platinama geros dainos ir taip varoma prakilnus liaudies lavinimo darbas.

---

[1]) Visą, ką čia kalbame apie moksleivijos organizacijas, reikia suprasti tik vakacijų laike, kada moksleiviai gyvena savo tėviškėje ir liuosi nuo darbo.

Tai dar ne visa.

Musų senesnieji veikėjai sutverė daug kitų dalykų, kaip antai: flamandų katalikų sekretariatas Antwerpen'e, flamandžių katalikių laikraštis „Lilija“ (De Lelie), iliustruotas savaitraštis „Musų liaudis atbunda“ (Ons volk ontwaaht), apologetiškas laikraštis „Musų tikėjimas“ (Ons geloof); čia taipogi priguli nuolatus flamandiškų iškilmių organizavimas įvairiose krašto dalyse paminėjimui didelių atsitikimų arba garbingųjų veikėjų atminčiai; taip neseniai apvaikščiojame Conscience'o iškilmę Antwerpen'e; prie tos progos buvo kviečiama moksleivija platinti savus laikraščius, rinkti jiems prenumeratą, toliaus organizuoti iškilmes, daryti rinkliavas judėjimo palaikymui, žadinti liaudį, kad interesuotusi ir suprastu apvaikščiojamas iškilmes. Entuziazmo pilna moksleivija suprato pakvietimą. Štai šįmet suėjo 100 metų nuo gimimo garsaus musų rašytojo Conscience'o; tai gi visuose musų krašto miestuose ir miesteliuose buvo surengta iškilmės: visuose laikraščiuose, neišskiriant ir mažiausių sodžiaus laikraštėlių, buvo įdėti straipsniai Conscience'o paminėjimui. Žymi tų iškilmių ir straipsnių dalis priguli moksleiviams.

Jei dabar matome musų liaudėje tautinio atgimimo pradžią, jei turime savoje kalboje religijinius, mokslinius, literatiškus, socialius laikraščius, jei tikimės neužilgo turėti įstaigą augštesnio mokslo, suteikiamo musų kalba, visa tai žymioje dalyje yra nuveikta ačiu moksleivijai, kuri visuomet buvo pasirengus prie darbo, prie pasiaukojimo; pagaliaus, ir įžymesni dabartiniai veikėjai yra kilę iš veiklios jaunuomenės tarpo. Čia reikia pridurti, kad musų susidraugavimų sąnariai rupinas buti naudingais ir kituose darbuose, kaip antai: prieglaudos, beturčių sušelpimas, mokyklų steigimui rinkliavos ir tt.

Vietiniuose susidraugavimuose,moksleiviai broliškoje vienybėje rupinas vykinti savyje ir kituose pageidaujamąjį idealą ir su pasiaukojimu teikti rankų darbo žmonėms pagalbą, kuri bus galima sulig savo amžiaus ir išgalių.

Dar pažymėtina, kad daugelis vyresniųjų moksleivių (seminarijų klierikai, universitatės studentai, o kai kada ir vyresniųjų klasių gimnazistai) susidragavimų daro susirinkimus mokslišku tikslu (réunions d'études), kur tariamasi apie apologetiškus ir socialius klausimus.

Iš augščiaus pasakyto matom, kad visas musų judėjimo veikimas ir jo pasekmingumas atliekama vietiniuose susidraugavimuose, tečiaus „vienybė sudaro jiegą“ ir mes patįs-paty-

rėme, kaip didelę jiegą turi veikimas gerai organizuotas ir centralizuotas. Todel, vietinės (locales) tos pat provincijos ligės sudaro p r o v i n c i a l ę f e d e r a c i j ą, kuri organizuoja dukart į metus susirinkimus, žadina ir tvarko vietinių susidraugavimų veikimą, parupindama jiems kalbėtojus iškilmingoms valandoms, pagamindama reikalingas kningutes, organizuodama literatiškus konkursus ir tt. Pagaliaus, penkios flamandų provincijos: Brabant'o, Antwerpen'o, Limburg'o, Rytų Flandrijos, ir Vakarų Flandrijos federacijos sujungta į vieną „m o k s l e i v i ų f l a m a n d ų k a t a l i k ų t a u t i n ę f e d e r a c i j ą“, kuri organizuoja susirinkimą (Landdag) bent vieną kartą į metus. Jau kelinti metai, kaip šitie susirinkimai daromi sulig didelių kongresų tvarkos. Iš ryto moksleiviai daro susirinkimus, pasidalinę į sekcijas 2 arba 3; vienan įeina universitatės studentai ir seminarijų klierikai, į kitą— gimnazistai ir mokytojų seminarijų auklėtiniai.

Po bendrų visiems pietų iškilmingai einama į visuotiną susirinkimą, kur parinkti kalbėtojai stengias sukelti tarp jaunuomenės entuziazmą nutarimų įvykinimui.

Taip atrodo moksleivių susidraugavimai vakacijų laike. Mokslo metuose gimnazijų mokiniai seka savo mokytojų direktivą, kuri apskritai imant gan gera, o kai kada nemaža prisideda ir prie musų judėjimo paskatinimo.

Louvain'o universitatės flamandai studentai yra gerose sąlygose: jie turi daugybę mokslo burelių (cercles d'études), ten jie turi ir bendrą gyvenimą, sutinkantį su religijiniais jų isitikrinimais, išleidinėja savaitrašti „Musų gyvenimas“ (Ons Leven), kurs stengias buti tikru studentų gyvenimo atspindžiu: mokslas, rimtas mąstymas, jaunystė, pasilinksminimai.

Čia dar paminėkime, kad universitačių flamandai katalikai studentai tveria atskirą nuo kitų tautinę federaciją; praėjusiais metai ji dalyvavo „visuotinajame niderlandų moksleivių kongrese“. Ten atvyko neskiriant nei tikėjimo, nei politiškųjų pažiurų studentija iš Belgijos, Hollandijos ir Transvaalio. Kongresas įvyko Louvain'e buvo sveikinamas vietinės administracijos ir universitatės rektoriaus Ladeuze'o. Panašus ėjimas iš vien tarp kataliku ir ne-katalikų studentijos įvyko ir Gand'o universitatėje tuo tikslu, kad atgauti tą įstaigą flamandams. Čia pažymėtina, kad anasis vienijimas yra leidžiamas—taip išreikė savo nuomonę neseniai buves visuotinas flamandų katalikų moksleivių susirinkimas — tik tarp universitatės studentų reikalui pasitaikius del įvykdinimo bendrų

dezideratų, kaip antai—Gand'o universitatės atgavimas flamandams.

III. Spauda.

Pirmiaus jau minėjome iliustruotą laikraštį „Ons Leven", spausdinamą Louvain'e. Gand'o katalikai studentai išleidinėja panašų laikraštį „De Hoogstudent". Taipogi jau minėjome, kad moksleiviai moka pasinaudoti laikraščiais ir laikraštėliais, savo idėjų praplatinimui. Be to dar kaikurie moksleiviai ypač Louvain'o, susirenka į tam tikrus klubus, įrengtus tam kad pagaminti gerus straipsnius sodžiaus laikraščiams.

Kadangi mes jau turime savo kalba labai gerus savaitraščius, k. a. generalį laikraštį (revue générale), specialius mokslo laikraščius, kaip antai: teisės, medicinos, kolonialių mokslų, etnografijos, apologetikos, folkloro, o taip-gi daugelį literatiškų laikraščių, tai studentija turi užtektinai vietos ir progos lavintis ir pasidarbuoti.

Moksleivių gimnazistų veikimas daugiausiai išsireiškia dviejuose laikraščiuose, skiriamuose išimtinai tos rųšies moksleiviams. Pirmasis—„Flamandų Vėluva" (De Vlaamsche Vlagge) tapo įsteigtas paties Rodenbach'o 1875 m. ir skiriamas kaipo organas ypač vakarų krašto moksleivijai.

Kitas laikraštis—„Moksleivis" (De Student)—išeina jau nuo 1880 ir randa skaitytojų daugiausiai tarp rytų krašto dalies moksleivių.

Tuo du laikraščiu eina keturius kartus per metus vakacijų laike ir stengias buti moksleivių tribuna, kur jie gali talpinti geresnes literatiškasias ir mokslišKasias produkcijas. Šalip to, vadovaujančiame skyriuje—ypač „De Student'e"—kartas nuo kartu talpina straipsnius ir vyresnieji veikėjai, kad pažadinti moksleivius ir pakreipti jų veikimą į tam tikras vagas. Jau gerokas šių laikrašćių amžius parodo, kad jie turi didelę svarbą. Beveik visi žymiausieji musų literatai ir veikėjai pradėjo savo karjerą šituose laikraščiuose.

Toliaus, paminėtina specialis moksleivių literaturos ir estetikos laikraštis „Jauna Flandrija" (Jong Dietschland); jo užduočiu yra vadovauti moksleiviams; tečiaus ir patįs moksleiviai tenai nemaža darbuojasi ir palaiko laikraštį.

Jau 25 metai kaip eina moksleiviams skiriamas almanachas „Keikop", kame daug randama doros humoritikos. Jį išleidinėja patįs gimnazistai ir jo pasirodymas laukiama su dideliu žingeidumu.

Pagaliaus, jau antri metai, kaip pradėjo eiti prie flamandų katalikų inteligentijai skiriamo savaitraščio „Prakilnesnis gyvenimas“ (Hooger Leven) savaitinis vasarinis „Moksleivijai Priedas“, pačios moksleivijos redaguojamas ir visų mielai skaitomas.

* * *

Štai ir pabaigėme flamandų katalikų[1]) moksleivių judėjimo apžvalgą. Nors gan ilgai ją piešėme, tečiau ji yra dar pertrumpa, kad išreikštu visą pilnumą (complexité) ir gyvumą, kurs apsireiškia Belgijos katalikų jaunuomenės judėjime.

Dalykui užbaigti pažymėkime bendras to judėjimo ypatybes.

Visupirma, tas judėjimas turi tautinę-flamandų žymę. Išpradžių jis vaidino svarbiausią rolę, kadangi visas judėjimas tapo sukeltas del anormalio stovio musų kalbos ir iš čia paeinančių sunkių sąlygų kuriose musų besimokinanti, kuriuose jaunuomenė dirba.

Toliaus, reikia pažymėti katalikišką dvasią, kuria yra giliai persiėmę judėjimo šalininkai; religijiniuose savo įsitikrinimuose jie semia galingiausius motivus tautinėms aspiracijoms; savo pastangas jie atkreipia prie to, kad gyvai krikščioniškas gyvenimas plėtotusi liaudėje. Puikus obalsis, kurio inicialai kryžmais sustatyti, dabina judėjimo organizacijų raštus, gerai išreiškia tą mintį:

Alles voor Vlaanderen,
Vlaanderen voor Christus[2])
(Visa del Flamandijos, Flamandija del Kristaus)

Dabartiniu laiku, kada jau baigiama atgauti tautines teises, kas kart vis daugiaus statoma pirmojon vieton katalikiškąją ir ypač socialę žymę. Visas judėjimas kas kart daugiaus krypsta į šitą pusę, kas kart jis stengias tapti praktiškojo gyvenimo ir socialio moksleivių veikimo mokykla, ir, nenustojant pirmųjų judėjimo laikų romantizmo, bet jį pagilinant ir kitais elementais sustiprinant, judėjimas rupinas ištirti savo vitališkumą, realio ir socialo gyvenimo akyvaizdoje.

---

[1]) Oficialių valstijos gimnazijų moksleiviai, kurie savę vadina neutraliais, mėgina sekti kat. moksleivių veikimą; bet jų judėjimas visai silpnas ir turi mažai šalininkų.

[2]) Šito obalsio inicialai kryžmais sustatoma tuo budu:

A
V V C
V

Kaipo šitos srovės apraišką galima nurodyti faktą, kad pas daugelį moksleivių patėmytinas religijinio gyvenimo pagilinimas, socialių reikalų didesnis atjautimas. Kitas faktas—tai moksleivių didelės simpatijos del antialkoholiškojo katalikų veikimo. Sekdami dvasiškių pavyzdį jie atsisako vartoti svaiginančius gerimus, vyną, alų ir karštai agituoja šių idėjų praplatinimui.

Reikia džiaugtis, kad musų jaunuomenė suprato savo laiko reikalavimus ir atsakomybę už talentus, kurių daug yra joje. Delto neabejojame apie gerą ateitį ir su pasitikėjimu kartojame musų poeto ir didelio organizatoriaus Rodenbach'o žodžius:

Le passé vit en nous,
Le présent espère en nous,
L'avenir brille devant nous,
Dieu soit avec nous![1])

W. Van der Elst.

Miestinės mokyklos.

I.

Paskutiniais metais ypatingai pradėjo augti miestinės mokyklos. Seniaus jos dažniausiai budavo apskričių miestuose (ir tai ne kiekviename), dabar jau steigiamos ir mažesniuose miesteliuose ir dar labiau jų skaičius didėtu, jei ne lietuvių tamsumas. Dažnai randi laikraštyje, kaip musų žmonės tai tame, tai kitame miestelyje nesutinka šelpti sumanytos steigti miesto mokyklos; mat jiems jos „nereikią".

Neatsižiurint į panašius negeistinus ir nemalonius atsitikimus, vis-gi valstiečių lietuvių jos labiau pageidaujamos ir labiau už kitas tolygias mokyklas jiems prieinamos iš materialės pusės: nes ten už mokslą teimama 6, 8 ar 12 rublių metams; kai-kurie neturtingų tėvų mokiniai, buna paliuosuojami nuo viso ar dalies mokesčio. Taip daugeliui tėvų, kaip matome, jų vaikų mokslas labai pigiai atseina.

Iš kitos pusės mokinys, jeigu mielai mokinas, įgauna svarbiausių ir reikalingiausių žinių gyvenimui, nes miestinės mokyklos programa labai plati, kaip žemiau pamatysime, ir la-

[1]) Praeitis gyvuoja mumyse, dabartis pasitiki mumis ateitis spindi prieš mus. Dievas tebus su mumis.

bjau pritaikinta prie gyvenimo, ne kaip keturiu progimnazijos bei gimnazijos klasių.

Čia praeinama šie dalykai: 1) tykyba, 2) rusų kalba (taip-pat-teorija literaturos), svarbiausieji rašytojų raštai: Puškino, Lermontovo, Gogolio, Ostrovskio, Gribojiedovo, Lomonosovo, Žukovskio..., rusų rašytojų biografijos, 3) slavių kalba, 4) aritmetika, 5) geometrija (visa) kart su geodezija, 6) historija—rusų ir trumpa visuotinoji, 7) geografija, 8) gamtos mokslas (prirodoviedenije) 9) fizika, 10) braižymas, 11) piešimas, 12) gimnastika, 13) dainavimas (praktika ir teorija).

Be tų dalykų dar praeinama nepriverstinai vokiečių ir francuzų kalbos (Šiauliuos priverstinai, o gal jau ir kitur dabar). Už šias kalbas atskiras mokestis. Kitur praeinama ir lietuvių kalba.

Šiais laikais miestinėse įvyko žinotina reforma: iš šešių pirmbuvusių skyrių padaryta 4 klasės; programa maždaug toki pat užsiliko. — Kaip girdėtis iš musų Dumos svarstymų, buk žadoma miestines reformuoti taip, kad galėtu jas pabaigus pastoti be kvotimų 5-ton klasėn gimnazijos. Tik, Dievas žino, kada tai bus.

Prie gerų pusių galima priskaityti ir tai, kad miestinėse įstojantiems metai neapribojama; per tai, atsirandant visdaugiau ir daugiau jų, eksternai gali velyk juosna pastoti, negu nuošaliai „švedauti".

Pabaigę miestinę gauna kaikuriuos palengvinimus: galima buti vaistinės mokiniu, išlaikius kvotimus iš latinų kalbos 4-rių gimnazijos klasių kurso (pirmiau algebra ir vokiečių ar francuzų kalba), galima dar pastoti dvasiškon seminarijon, technikos, komercijos ar vidutinėn ukės mokyklon, išlaikius kai-kuriuos kvotimus...

Bet nelaimė vis kvotimai, kvotimai, o dar kame truksta kokio dalyko, kurio suvis nemokinais: reikia pasimokyti tulą laiką; per du mėnesiu vasaros laiku vargu suspėsi ligrudens prirengti, kad pastoti kurion mokyklon; ką-tik gavus miestinės mokyklos atestatą, išlaikius nelengvius kvotimus (reikia žinoti, kad baigiant miestinę reikia laikyti iš visų dalykų, kuriuos esi ten praėjęs), reikia juk šiek-tiek ir pasilsėti—pavargus, pasigerėti vasaros oru, pataisyti savo spėkas tolesniam mokslui. Šia tau ir suspėk padaryti viską!

Čia dar sakytumėm nedidelė nelaimė.

O-gi metai...

Lietuviams paprastas dalykas vėlai pradėti vaikus mokyti: „Paspės, užaugs didesnis, daugiau proto turės, geriau

mokysis“. Štai žiurėk dažniausiai, pabaigę miestinę, lietuvių sunųs 18, 19 o kits ir 20 metų jau turi. Pastok žmogus dabar kur pas mus: visur metai apribojami.

Gerai, jeigu kurs turi pašaukimą—ir į dvasišką seminariją pastoja. Tam jau tėvai padės pabaigti mokslą, nors ir skolintis iš kitų prisieitu (nes tėvai tiki, kad sunus kunigu tapęs skolą sugrąžins). Jei kas nenori į seminariją eiti, tai tas gauna daug vargo pritirti, nes tėvai pinigų neturi, be pinigų kur eisi? Kitas, tiesa pasakius, taip ir bastinėjas po miestą, tikros vietos negaudamas ir nepatenkintas savo likimu bei gyvenimu. Daugelis pastoja krason telegrafistais. Šiuos liudna ir minėti; jie virsta „činauninkais“ ir dirbdami visą dieną kitataučių tarpe ištautėja.

Yra ir tokių (oi daugel!), kurie, pabaigę miestinę, negali pastoti gimnazijon, bet tėvų padedami, eksternauja iki gauna abituriento atestatą. Žinoma, ne be priekaišų del nestojimo seminarijon.

Tie priekaišai neretai taip įkyrėja, kad daugumas del tos priežasties pradeda nekęsti kunigų ir bažnyčios, nors kunigai ir bažnyčia čia visai nekalti.

Nėra ko labai kaltinti ir tėvų.

Jie tamsųs, jie mažai pažįsta tiesos, jiems nebuvo kaip įgyti tokias pažiuras, kaip mes. Galima tiktai kaltinti jų tamsumą, o tėvų gailėtis. Tuo budu kam-gi užgaulioti be reikalo tėvus ir bažnyčią — kaip tai daro kaikurie „aptiekoriai“ - farmaceutai, savo laiškuose ir privačiuose pašnekesiuose.

Nemaž tokių atsitikimų yra Lietuvoj.

Tiesa, nelengvas padėjimas yra tamsių tėvų sunaus moksleivio. Bet ką padarysi?! Iš to padėjimo nėra kitos išeigos, kaip geruoju tėvams aiškinti visą tiesą, rodyt jiems prisirišimą ir meilę, stengtis nušviesti jų tamsų protą netik savo kalba, bet ir skaitymu naudingų kningučių, gražiais bei aiškiais pavyzdžiais, suteikti tėvams teisingą ir šviesią pažiurą į gyvenimą.

Ir tai, žinoma, nelengvu: kitą norėdamas apšviesti ir mokyti ir patsai turi buti šiek-tiek labiau kritiškesnis gyvenime, augštesnės doros. Taigi darbuokimės ir nenusiminkime! Juk žinome, kad kiekvienas geras ir prakilnus darbas bei tikslas reikalauja pasiaukojimo savęs. Nors mes ir pavargsime darbuodamies, bet už tai mums bus garbė, kad mes praskynėme platesnį kelią kitiems.

O tuotarpu, kol tamsa gludo musų tėvynėje, reikia „per ašaras į mokslą“ keliauti, kaip „Šatrijos Ragana“ sako.

II.

Galų-gale dar norėčiau keletą žodelių pridurti del miestiniečių mokinių reikalų.

Kaip patyriau, miestiniečiai daugiau šneka, daugiau kalba apie savo vargus nelaimes tarpu savęs. Laikraščiuose jie maž dar teprabilo, nebent pabaigusieji miestines. Nesenai dar sužinojau iš „Aušrinės“, kad ji jiems „esanti nejautri, kietaširdė, kad ji jiems nelengvinanti darbų ir t. t. ir t. t.“. Kiek daugiau teko girdėti ir iš pačių miestiniečių lupų, kad jiems ir „Ateitis“ netikusi esanti, jie maža ką galį išnešti naudos iš jos, nes daug nesuprantą išsireiškimų[1]) ir žodžių (suprask—svetimų), busią labiau tikusi „Ateitis“ studentams ir augštesnių klasių gimnazistams.

Del šių paminėtų priežasčių kaikurie (jų maž tėra) pradėjo net mąstyti apie įkurimą savojo organo, tuo tikslu, kad visiems miestiniečiams išvien darbuotis, neatsižiurint nei į jokias partijas...

Kaip matome, norima kurių-nekurių svajoti ir manyti, kaip buvo manoma pirmaisiais „Aušrinės“ laikais. Šiandieninis musų moksleivių darbavimasis ir veikimas aiškiai parodė, kad tos vienybės, kurią pirma piršo „pirmeiviai“, negalima įvykdinti gyvenime. Tą patį rodo mums ir „Varpo“ laikai. Taigi geriausia butu iškarto įsteigti du organu—katalikų ir „pirmeivių“ moksleivių, ne kad varžyti savo nuomones, buti bespalviu kurį laiką, iki galop paaiškės, kad vienybė negalima.

Bet įsisteigti atskirą nuo „Ateities“ ir „Aušrinės“ organą, tarnaujantį vien miestiniečiams nėra galima. Miestiniečių dar maža ir jų gyvavimas nelabai kuom teapsireiškia. Organui reikia nemaža bendradarbių ir lėšu. O iš kur jų daug rasti? Tik keliose miestinėse teišguldoma lietuvių kalba. O daugumoj jos visai nėra. Kas nepažįsta lietuvių kalbos, tas nedaug tegali ką ir nuveikti. Per tai tokiose miestinėse, kame nėra lietuvių kalbos, nerasi nei vieno, kas sugebėtu nors mažą korespondenciją š i a i p t a i p parašyti. Geriau butu

---

[1]) Musų terminologija nėra dar išdirbta, nėra ir tam tikro žodyno. Pakol galima vartoti rusiškus. Jie palengvins mums skaitymą.

kad miestiniečiai imtu labiau rupintis savos kalbos pramokimu.

Nežinau ką patis miestiečiai pasakys, o butu gerai, kad viešai tartu žodelį. Lauksime.

Mauškalnis.

1—VIII—12. Svistapolis.

Del musų rašybos.

„Ateities“ Redakcijai išreiškius norą sužinoti savo skaitytojų nuomonę apie *ū* ir *y* vartojimą, noriu pasakyti ir aš, kad, mano nuomone, *ū* ir *y* yra visiškai bereikalingai vartojamos. Motivų, delko nėra reikalo jų vartoti, „Draugijoj“ ir „Ateityj“ savo laiku buvo patenkančiai paduota.

Norėčiau progai pasitaikius pasakyti ir apie musų *č*, *š*, *ž*. Tie ožragiai ant *c*, *s*, *z* nuo pat jų įvedimo man nepatiko ir turbut visuomet badys mano akis. *De gustibus* žinoma, *non est disputandum.* Taigi aš jokio ginčo ir nemanau apie tą dalyką vesti. Tik sakau, ką manau. Jeigu tas ženklas nebutu pastatęs savo kojų augštyn, bet nuleidęs jas žemyn ir stovėtu ne ant galvos, tik ant kojų kaip francuzų cirkumfleksas, butu estetiškai. Bet dabartinė jo išvaizda priešinasi romaniškajam musų rašybos stiliui. Vyduno rašyba tuo žvilgsniu man labiau patinka. Nors galima išrasti dar geresnią. Galėtu, man rodos, vietoj *č*, *š*, *ž* rašyti *c*, *s*, *z*, su taškeliais ant jų. Lenkai rašo *ż*—ir labai gražiai išeina. Tame dalyke mes galėtumėm geriaus juos sekti negu pietinius slavius.

Jeigu jau pasirodytu kad musų rašyboj, turint *ė*, butu perdaug taškelių, tuokart galima butu, išmetus *ū*, rašyti *ė* vietoj *ė*. Arba, norint palikti *ė*, galėtumėm rašyti *c*, *s*, *z*, su brukšneliais ant jų, bet jau tuokart butinai reikėtu *ū* išmesti[1]).

L.

—:—

[1]) Lietuvių tarmėse *i* ir *y* labai dažnai apkeičiami vienas antru. Taip vienur sakoma b r o l y s, m a t y s, kitur b r o l i s, m a t i s ir t.t. Todel racionaliausiai butu p a p r a s t o j e kasdieninėje rašyboje *y* išmetus, tevartoti vieną tik *i*; ypač tai reiktu padaryti svetimtautiškų žodžių rašyboje, nes vieni rašo: p o z i t y v u s m o t y v a s, šalip t i p a s, m i t a s, f i z i š k a s, p s i c h o l o g i j a, kiti priešingai: p o z i t i v u s m o t i v a s, šalip t y p a s, m y t a s, f y z i š k a s, p s y c h o l o g i j a. Mu-

Iš moksleivių gyvenimo.

Telšiai. Šiemet tarp mokinių daugiau gyvumo. Pirmeivių civilizacija žengia pirmyn paukščio greitumu — „sieksniais“, tai jau matyti net ir iš to, kad kaikurie vietoj' maldų knygutės, nešasi, bažnyčion pašalines knygas ar mokyklos rankvedžius; mat musų pirmeiviams įkirėjo stovėti it stulpams per mišias. Pažanga!.. naminis lavinimosi ir-gi aiškus: kaikurie paskaito lengvius romanus, kiti vėl pamilo preferansą, o prie to viso ir buteliukas neprošalį. Tik, deja, vienas iš didžiausiųjų civilizacijos šaltinių — „flirtas“, šiemet jau, kaip ir nebegyvuoja, bet už tat jį užstoja „vakaruškos“, kurių pernai, kaip ir nebuvo.

Iš viso kas augščiau minėta, aišku matyti musų „pirmeivių“ lavinimas.

Progimnazisčių tarpe, tas pats, kaip ir pernai, tik yra viltis, kad su laiku ir jos atbus. „At-kų“ lavinimos, nors ir-gi ne koks, bet vis-gi nepuola, taip kiekvienam į akis, kaip „aušriniečių“.

Mok—vis *E. Ž.*

Telšiai. Musų „pirmeiviai“ labai didžiuojasi, į tariamus at-kus žiuri iš augšto, nedraugauja su jais. Du kartu, rodos, pirmeiviai buvo surengę šeimyniską vakarėlį bet at-kų nekvietė, ko pastarieji ir nesigaili. Nežinau ar visur tokie santikiai su „pirmeiviais“, ar tik pas mus. Negana to, jie iš at-kų juokias, visaip pravardžiuodami, bet „rira bien qui rira le dernier“.

T. V—lis.

Innsbruck'as[1]). Iš 4 į 5-tą lapkričio dieną, gatvėje „Maria Theresia“, įvyko čia baisi tragedija. Netoli „Brei-

---

sų nuomone, geriausia bus rašant *visus svetimtautiškus žodžius* per *i*, t. y.: pozitivus, motivas, tipas, mitas, fiziškas, psichologija ir t. p.

Raguotos raidės *š, č* mums del badymo akių nebado, bet spaustuvėje labai greit tie ragai joms nulužta; todel kur-kas butu geriau, jei tų raidžių ragai butu nuleisti žemyn. Kun. Jaunius irgi buvo pataręs panašias raides vartoti. *C, s, z* su taškeliais arba brukšneliais, musu nuomone, nebus gražios. *Red.*

[1]) Žinia paimta iš laikraščio „Neue Züricher Nachrichten“ (Zürich, Holbeinstr. 26) № 306, Montag 11. Novem. 1912.

nösl“ bevaikščiojančius studentus, iš vokiečių katalikiškų draugijų „Austria“ ir „Rhätobavaria“, užpuolė liberalai studentai „Gothen“.

Medicinos studentą Maksą Ghezze, „Rhätobavari'os“ sąnarį, penki didvyriai taip sumušė, kad šisai 6-ą dieną šio mėnesio ligonbutyje numirė. Teismo komisija rado pas nabašninką: trukusį kiaušą, sukratytas ir kraujais paplukusias smagenis ir vieną nulaužtą kaulą. Čia parodė savo nuožmumą ir policija, laikydama nelaimingąjį per ištisą naktį kalėjime, nežiurint į tai, kad jisai per savo draugą prašė pagalbos. Studentų-gi pirmeivių fanatizmu reikia kuolabiausia pasibiaurėti. Mat priežastis buvo tik tokia, kad nabašninkas vaikščiojo savosios draugijos uniformoj, tai yra nešiojo savosios katalikiškos draugijos ženklus, butent: atsakančios spalvos kepurę ir per krutinę raikštį, kitais žodžiais sakant, neapykanta katalikybės privedė prie taip nedoro pasielgimo.

Tasai faktas[1]) yra juo skaudesnis, kad ne pirmą kartą, net ir paskutiniais laikais Innsbrucko universitatės studentai panašiai atsižymi.

V. B.

Freiburgas (Sveicarijoj). Nors jau 23 d. Spalių m. vietinėje universitatėje prasidėjo lekcijos, tečiaus da tiktai 15 d. Lapkričio buvo, taip vadinamasis, viešasai universitatės atidarymas. Tai universitatės šventė. Kaip pritinka grynai katalikiškai universitatėj pirmiausia toj dienoj $9^1/_2$ iš ryto buvo atlaikytos bažnyčioj pamaldos. Mišias atlaikė patsai Jo Malonybė vyskupas A. Bovet, pamaldose dalyvavo profesoriai, studentų korporacijos su savo vėliavomis ir dauguma studentų.

Po pamaldų tam tyčia prirengtoj salėj vėl visi susirinko, kur senasis universitatės Rektorius G. Gariel išdavė atskaitą visų pereitųjų metų universitatės darbavimosi ir užkabino reteži — Rektoriaus ženklą — naujajam šių metų Rektoriui prof. L. Michel'iui.

Toliau, kaip paprastai buna, naujasis Rektorius turėjo paskaitą. Tema buvo apie etiką moderninėj' filosofijoj. Kalbėtojas trumpai bet aiškiai išdestė stačiai negalimumą etikos moderninėj' filosofijoj'. Nes nors čionai ir vartojamas tasai pats žodis etika, bet jam duodama visai kitoniška prasmė — tas pats žodis — visiškai kita reikšmė...

---

[1]) Jis, kaip ant delno, parodo kai-kurių „pirmeivių“ toleranciją in nuoseklų „individuališką“ „laisvamaniškumą“. *Red.*

Galop vyskupas, dalyvavęs toje iškilmėje, karšta entuziastiška prakalba paskatinęs studentus energiškai ir su ištverme darbuotis šiais mokslo metais, suteikė visiems palaiminimą.

Vakare, pagal seną paprotį, studentai ir kaikurie profesoriai susiėję vienoje vietoje, truputį pasilinksmino, tuomi ir užsibaigė šioji universitatės šventė,

Studentas.

Freiburgas (**Šveicarijoj**). Prasidėjus mokslo metams 3 d. Lapkričio universitatės salėje buvo šių (1912—1913) metų pirmutinis lietuvių studentų draugijos „Ruta“ susirinkimas. Apskritai pirmutinis „Rutos“ susirinkimas skiriamas yra vien Valdybos rinkimams. Šiandien priėmus keletą naujų sąnarių irgi prasidėjo Valdybos rinkimai. Pastačius porą kandidatų į pirmininkus, nežinia del kokių tai priežasčių balsai dalinosi maždaug per pusę, taip kad negalima buvo prieiti prie jokių rezultatų ir susirinkimo pirmsėdis turėjo pertraukti susirinkimą, atidedant galutiną Valdybos išrinkimą tolimesniam laikui.

10 d. Lapkričio vėl susiėjo „Rutiečiai“ savo Valdybos rinktų. Vėl priimta keletas naujų sąnarių (iš viso pasidarė 15) ir prasidėjo balsavimas. Šiandien jau ėjosi lengviau ir neužilgo turėjome naują pirmininką.

Su kitais dviem Valdybos sąnariais, ypač su raštvedžiu ir-gi nemaža buvo bėdos, nes nei vienas jokiu budu nenorėjo prisiimti raštvedžio priedermių. Galop tik šiaip taip vargais negalais atsirado vienas iš draugų, kuris apsiėmė nešti tą taip sunkią „naštą“ ir tokiu budu buvo užbaigtas tasai taip svarbus Valdybos rinkimo klausimas.

Turime tat naują Valdybą. Dabar prasidės šių metų „Rutos“ veikimas. Artimiausis susirinkimas bus, rodos, 24 d. Lapkričio — tai pirmutinis šių metų „Rutos“ susirinkimas su paskaita. Toliau susirinkimai ir sąnarių paskaitos bus, ar bent turėtu buti, kas antrą savaitę. Pagyvensim — pamatysim[1]). —

„Rutos“ mylėtojas.

[1]) Trįs pastarosios korespondencijos yra atsilikusius nuo praeito „At.“ n-rio, kur del medegos daugumo negalėjo sutilpti. *Red.*

Kritika ir bibliografija.

Paskaitos iš biologijos ir bakteriologijos. Parašė *Dr. A. Garmus.* 1912. Brooklyn New York. Išleido „Tėvynės Mylėtojų Draugystė".

Šioj kningutėj autorius pirmiausia paduoda gyvenimą Dr. Roberto Koch'o, kuris pragarsėjo išradimais bakteriologijos srityje ir kurį autorius vadina „galingiausiu ir didžiausiu kovotoju su mažulėliais bet galingais priešais" (pusl. 7).

Antrame skyriuje paduodama žinios apie tai, iš ko susideda augmenų organai, iš ko paeina medžių, lapų ir žiedų spalvotumas, delko žiemą lapai krinta ir galop autorius rašo panegyriką saulei, kuri yra visos gamtos atgijimo priežastimi ir vadina ją: „pirmutine ir galutine įvairiausių tokių gamtos permainų geradėja" (pusl. 34).

Trečiame skyriuje autorius rašo apie bakterijas. Pirmose keturiose savo paskaitose (pusl. 34—81) rašo apie naudingasias žmonijai bakterijas, paskutinėse penkiose (pusl. 81—122) apie kenksmingasias ligų žadintojas ir apie „immunitetą", (pusl. 96) arba kuno kovą ir nepasidavimą bakterijų veikimui.

Ketvirtame skyriuje (pusl. 123—167) paduodama keletas ligų, (kaip antai drugio, miegamosios ligos, pasiutimo, raupliu etc.) bakterijų aprašymas. Galop autorius priduria „Mažą mirties paveikslėlį" (pusl. 166—172).

Nebudamas nei specialistu biologu, nei bakteriologu, nedaug ką tegaliu pasakyti apie mokslišką ją čionai paduotųjų žinių vertę. Jos ar tai jau butu galutinis mokslo žodis, ar tik hipotezės—yra gana įdomios ir kiekvienam, rodos, galėtu buti įdomu apie tai pasiskaityti, juo labiau kad parašyta gana lengvai.

Tiktai gaila, kad autorius, nors tokiam neva mokslišk am veikalėlyj, neiškenčia nelindęs ten, kur jam nereik, užgauliodamas kitų jausmus, gadina savo veikalėlio mokslišką vertę, nes šale moksliškumo lenda lyg yla iš maišo pašalinis autoriaus tikslas — užgauti tikybą, na o ten, kur yra aiški tendencija, noroms nenoroms kįla abejojimas apie tikrąjį veikalo moksliškumą. Kad neišrodytu, jog kalbu vien tik ant vėjo, paimkim pavyzdžius. Taip p. Garmus laiko lygios vertės „p a s a k a"

apie Nojų su pasaka apie Mikulą Selianinovičių (pusl. 51). Bet da butu tiek to. Autorius tečiaus eina toliau. Jis su pagalba bakterijų nori išaiškinti kai-kuriuos Šv. Rašto stebuklus; pav žinomasis iš Biblijos pasirodymas ant sienos parašo „mene, tekel, fares" anot Garmaus „l a b a i galimas daiktas, kad tai buvęs parašas tokiomis (šviečiančiomis) bakterijomis ir padaręs galingą įspudį ant Baltazaro!" (pusl. 74). Arba vėl tokiu pat budu aiškinama Mozės stebuklai Aigipte. „Tokius stebuklus darė Maižys (Mozė) Aigipte, indusų kunigai daro tai ir šiandie" (pusl. 69).

Net stebuklą Galilėjos Kannoje autorius aiškina su pagalba bakterijų, nes paminėjęs tąjį stebuklą (pusl. 51), tos pačios paskaitos gale rašo: „Taigi, ką darė senovės dievaičiai ir kitos nematomos dvasios, šiandie, mokslui ištyrus, daro stebuklus mums žinomi smulkieji gyvunėliai"... (pusl. 60). Toliau aprašęs „Bacillus'ą prodigiosus'ą" entuziastiškai sušunka: „Čia ir apsireiškia mokslo galingumas priešais aklą tikėjimą" (pusl. 72).

Taip, ir noris pasiklausti p. Garmaus, gal jisai XX amžyje apsiimtu su bacillais tokiose pat aplinkybėse „iškirsti tokį šposą" ir pagąsdinti vokiečių kaizerį, arba, kas da butu geriau, gal jisai galėtu priversti vienu žodžiu savo bacillus, kad jie permainytu vandenį į vyną—tuomet tai butu džiaugsmo girtuokliams...

Apie bakterijų padarytus „stebuklus" su ostijomis, (pusl. 70-71) nėra visiškai nei ko minėti, nes jie neturi jokio sąryšio su augščiau minėtais stebuklais, beto autorius net nenurodė, iš kur toji žinia paimta.

Autoriaus matyti jieškoma progos įgilti Bažnyčiai. „Atgimimo laikas įneša naują srovę gyveniman; mokslo ir proto vyrai stoja kovon priešais bažnyčios p r i e s p a u d ą"... (pusl. 37). Nors tai jau paprasta nuvalkiota dainelė ir tasai sakinys čia tik tiek tereikalingas kaip tilte skylė, tečiaus, kad galima delko neįkąsti...

Galop autoriui norėtusi mus netik supažindinti su beždžionėmis, bet da ir į giminystę suvesti. „Tik pas beždžiones a r t i s t o v i n č i a s prie žmogaus pasisekė pričiepyti šios ligos žadintojus" (pusl. 98). Arba vėl: „Precepitinai patvirtino, kokioj a r t i m o j g i m i n y s t ė j stovi žmogus ir bezdžionė". (pusl. 121).

Nenorėčiau spręsti, ar p. Garmus taip elgėsi blogų norų vedamas ar vien iš „neapsižiurėjimo", bet ar šiaip ar taip ir p. Garmui vertėjo užtylėti dalykus, apie kuriuos, rodos, ne-

perkokiausį turi supratimą, nes tokiu budu daug pagadino objektivią savo veikalo vertę.

Čia dar noriu pažymėti, kad „Tėvynės Mylėtojų Draugijai“, žadėjusiai buti bešališka, vertėtu apkreipti didesnę domą į išleidžiamuosius savo raštus, nes priešingai ji gali nustoti netik pavienių savo draugijos sąnarių, bet net visų kuopų.

A. Jaunutis.

J. Guibert: **A l'éntrée da la vie.** Paris. Ancienne librairie Poussielgue. J. de Gigord, éditeur 1910 a. 201 p.

Veikalėlis parašytas pradedančiam savarankiai gyventi jaunimui, tam ypač, kuris į visus gyvenimo apsireiškimus pradeda kritišku žvilgsniu žiurėti. Laikas šis jaunuolio amžiuje ištiesų yra pavojingas ir labai sunkus. Gyvenimas minėtame amžiuje kaskart daugiau iškelia aikštėn įvairių klausimų, kuriuos jaunimas nevisada lengvai gali išrišti. Tiesa, tai tik išorinio gyvenimo faktai. Prie to reikia dar pridėti viduję šio amžiaus jaunimo kovą, kuri yra, reikia pasakyti, labai sunki. Ji tiesiog virte verda. Visokios priešingos viena kitai mintįs kankina žmogų. Aiškus dalykas, kad tose jaunimo pereinamose valandose gali padėti tiktai žmogus suprantąs gerai gyvenimą. Bet, deja, nekiekvienas ir nevisuomet turi tokį patarėją. Antpenč, daug yra tokio jaunimo, kuris turi pasitikėti vien tik savo spėkomis ir visokiose jį užliejančiose srovėse be pagalbos kariauti. Tokiose sąlygose, žinoma, laimėjimas yra labai sunkus. Taigi viršminėtos kningutės autorius ir turėjo tikslą padėti jaunimui surasti tikrą kelią, o kartu ir padrąsinti taip sunkioje kovoje. Šitame taip populeriškame veikalėlyje puikiai išdėstytos kliutįs, kokias jaunas žmogus gali apskritai sutikti, ir kaip su jomis turi kovoti, idant nepaklystu. Autorius, matyti, myli jaunimą ir jį supranta.

Kningutė susideda iš penkių perskyrimų:

I-me parodytas tikslas gyvenimo (lavinimas proto, dvasios ir tt.).

II-me—kova su blogais kuno palinkimais, ir su visokio nemoralumo platintojais.

III-me—padėjėjai jaunimo sunkiose gyvenimo valandose (dvasiškas tėvas, draugai, tėvai ir t. t.).

IV-me—kaip reikia elgtis, norint nepasiduoti blogų žmonių įtekmei (tikėjimas, malda).

V-me—kaip sunaudoti geriems darbams gyvenimą (tauta, visuomeniškas darbas, mielaširdystė).

Štai veikalėlio turinys. Patarčiau kiekvienam jaunam žmogui šią knygelę perskaityti; suras čionai daug gražių minčių ir padrąsinimų kovoje. Kada-gi ir mes lietuviai susilauksime panašaus veikalėlio?!

Mykolas Bugenis.

1. *Friedrich Paulsen*, **Einleitung in die Philosophie.** (kaina 4 markes 50 pfen. Verlag der J. G. Cotta'schen Buchhandlung Nachf., Stuttgart u. Berlin.

2. *Fridrich Paulsen*, **System der Ethik** mit einem Umriss der Staats - und Gesellschaftslehre. Zwei Bände 8° kaina 14 markių išleista ten pat.

3. *Fridrich Paulsen*, **Philosophia militans.** Gegen Klerikalismus und Naturalismus. 8° (kaina 2 marki Verlag von Reuther und Reichard, Berlin.[1]).

1. Paulsen'o vardas „Ateityje" buvo jau daug kartų minėtas. Ir apskritai visoj' dabartinėj' pasaulėžvalgų kovoj', kur tik katalikiškoj' pusėj' norima turėt „naujojo" mintijimo pavyzdį, paprastai imama Paulsen'o nuomones pirmiau už keno kito. Ir nebepamatingai taip daroma: Paulsen'as labai aiškus naujojo mintijimo išreiškėjas, naujosios pasaulėžvalgos atstovas, vienas iš vidutiniškesnių, rimtesnių ir tokių, kurie apie katalikybės esmę ir mintijimą sakosi turį interesą[2]), pagalios vienas iš daugiau, bent Vokietijoj skaitomų filosofų, ką liudija tas daugelis laidų, kurios išlaikė ypatingai dvi pirmi jo knygi. Dideliai prielaukiai buvo šiuodu Paulsen'o veikalu užrekomenduotu ir Lietuvos jaunuomenės raštijoj', kaipo elementariškiausi pradedant filosofijos studijavimą. Antai R. B. taip rašo apie Paulsen'o „Įvadą filosofijon":

„Tai tikras inkvėpimo veikalas. Turinio rimtumas sujungta su styliaus dailumu. Tai ne tik mokslo, bet vienkart ir meno veikalas. Išgul-

---

[1]) Pradedamas bibliografijos skyriuje recenzuoti savo rašiniuose tenkamus cituot veikalus esu pastebėjęs, kad šin skyriun „pateks pirmiausia tik tie veikalai, kurių pakraipa yra vienoda su „Ateities" pakraipa" („At." p. 325). Šią pastabą kai - kas suprato neteisingai, buk aš ketinęs minėti t i k katalikiškos pakraipos veikalus, uždarydamas duris visiems priešingos pakraipos veikalams. Savosios pakraipos veikalams paprastai kiekviena apžvalga užleidžią pirmąją vietą, tečiaus irgi labai dažnai tenka ir priešingos pakraipos darbus minėt pirmiau už savosios. Pradedu nuo Paulsen'o.

[2]) Phil. mil. S. 87 cituota sulig 3 i 4 Anf. 1908. m.

dymas žavi skaitytoją. Asmeniško įsitikrinimo šilima šildo visą išguldymą nuo pradžios lig galui ir daro jį persubjektiviu, tečiau už tai, patraukia ir užinteresuoja skaitytoją, ko negali suteikti jokia (? Pr. D.) objektiviai išlaikyta knyga.. Ši knyga naudinga ypač tuo, kad duoda apribotą labai įdomią pasaulėžiurą, kuri gali tapti jaunam protui išeina u punktu savarankaus filosofinio tvėrimo. Be to ji suteikia dar aistetišką pasigerėjimą.

Šios visos privalybės suteikė Paulsen'o veikalui nepaprastą pasisekimą. Mažiau negu į 20 metų jis išlaikė 21 leidimą[1]) ir išverstas kuone į visas kalbas[2]). Jis yra vienas tų veikalų, kurie musų laikais sužadino plačiuose šviesuomenės sluogsniuose interesą prie augščiausio žmonijos dvasios kulturos produkto - filosofijos"[3]).

Prieš kokius tris - keturis metus, kuomet tik ką pradėjus skaityti vokiškai man iš k i e k v i e n o s vokiška kalba parašytos kningos tarsi išeidavo kokie tai grožio ir tiesos spinduliai, aš bučiau po šiuom R. B. atsiliepimu apie Paulsen'o „Įvadą" visiškai pasirašęs. Bet dabar, kad ir jos išeitų dar kitos 26 laidos, pasirašyti niekaip negaliu; ir štai delko.

Grožio klausimą Paulseno kningoj' tariuos palikti nejudintu, kadangi d e g u s t i b u s n o n e s t d i s p u t a n d u m. Filosofiškam veikalui pirmiau privalo rupėt tiesa; tuo žvilgsniu ir mėginsiu jį vertinti. Pirmiausia visiems seniai aišku, tai išdalies pasako ir R. B., kad Paulsen'o „Įvada" visiškai nėra filosofijon įvada, bet n u o s a v i sistema, kurią nežinia kokio kuklumo delei autorius vadina „įvada"; taip dalykams esant, jau ši viena kningos ypatybė kliudo rekomenduoti ją kaipo įvadą. Teikiamoji čia pasaulėžiura, kaip ir kituose filosofiškuose P. raštuose nori but „tarp klerikalizmo ir naturalizmo". Kai-kam ji gali buti ir labai įdomi, bet dideliai daugybei ji rodosi nepravesta nuosekliai ligi galui. Išeinamu punktu savarankaus tverimo jaunam protui Paulsen'o kninga vargu begali but, nes joje beveik visai nenurodyta l i t e r a t u r a, iš kurios norint butu galima plačiau patyrinėt apie tą ar kitą filosofijos problemą. O pirmose studijavimo dienose toks nurodinėjimas tampa beveik vienintėliu rodykliu apsipažinimui su įvairiomis minties pakraipomis. Paulsen'o jei kas ir nurodyta, tai vien iš gerokai pasenusių veikalų. To delei ir visa kninga turi ant savęs kokį tai senumo šešėlį. Ir neįstabu, turint kningai tokį pasisekimą jos auto-

---

[1]) 1910 m. išėjo 22-23 laida. Dabar gi jau išleidėjo skelbiama išėjus 24—26 laidoms. Pr. D.

[2]) Gaila nepaminėta į kokias. Pats autorius prakalboj' į 7 laidą pamini išvertimą tik angliškon ir rusiškon kalbosna. Pr. D.

[3]) „Aušrinė" № 14 p. 11|12.

rius pirmu kart išleidęs ją 1892 m. nerado svarbiu reikalu ją naujint.

Paliestų kningoje problemų sutvarkymas mano žvilgsniu nevykęs, kuomet pirmiau kalbama apie metafizikos problemas, o paskui apie pažinimą; nes juk pirmiaus negu kalbėt apie „metafiziką“, reikia nustatyti musų santikius su „fizika“ siauroj' žodžio prasmėj', su kurią pirmiausiai tenka susitikt kiekvienam pradėjusiam mąstyti apie musų aplinkinio pasaulio pažinimą, su kuriuomi taipgi angštai rišasi ir pačios tiesos esmė ir jos pažinimas, nuo kurio paskui priguli ir visų tolesnių problemų rišimas, tiek patyrijai prieinamuose dalykuose tiek ir atitrauktame jų surišime. Bet naujoji filosofija, rodos, neatkreipia į tai reikiamos domos. Paulsen'as ramindamas besisielojančius delei skepticizmo pažinime sako:

„Jokia pažinimo teorija nei mažiausiai nemaino musų pažinimo stovio ir vertės. Mokslai ir prieš ir po lieka kuom esų; negali but kalbos, kad teoretiškas mąstymas apie žinojimą prašalintu arba suardytu žinojimą. Astronomija, fizika, psichologija, historija yra mums tuom, kuom esą ir veikia tai, ką veikė visiškai neatsižvelgdami į pažinimo teorijos protavimus“ (S. 379)[1]).

Šiuomi Paulsen'as tik pasako, kad jo su daugelių naujųjų filosofų pripažįstama dvejopos tiesos esimas, teoretiškos ir praktiškos, kuriedvi gali viena kitai griežtai prieštarauti. Kas norint teoretiškai gali but visiškai teisinga, praktikos gi žvilgsniu gryna kleja. Tat laimė dar, kad sveikas protas neskubina sekt visų tų nesąmonių, kurių teoretiškai daug sugalvoja musų filosofai, — kitaip ir pozitiviame moksle įsivyrautu tokia anarchija, kokios dabar naujojoj' filosofijoj' esama; o tai jau but mokslo nusibankrutijimas. Bet tikrai rimta pasaulėžvalga nepasitenkins tokiu dvylypės viena kitai prieštaraujančios tiesos pripažinimu.

Kritiškumo Paulsen'o kningoj' esama, bet ir dogmatiškumo nestoka. Silpniausios ir daugiau sulig naujos mados, tai nuomonės apie religijos atsiradimą ir esmę[2]).

Galint iš Paulseno kningos apsipažint su įvairiomis pasaulėžvalgomis tr jų atstovais, tik vienai pasaulėžvalgai čia beveik nėra jokios vietos — tai krikščioniškajai.

Krikščionybės mintytojai tiek praeities, tiek ir dabarties čia visai ignoruojami. Skaitydamas panašius veikalus gauni

---

[1]) Cituoju iš 17—19 laidos 1907 m. Tas pat bus ir kitose laidose, nes rodos nuo 7 laidos kninga liko neperkeista.

[2]) Prie progos paminėtina, kad religijos filosofija taipgi silpniausia vieta ir Külpe's „Įvadoje filosofijon“.

įvaizdą, kad senovės Graikijoj' dar žmonės šiek tiek judino smagenis, o naujoje gadynėje pradėjo galvot neanksčiau kaip nuo Dekarto laikų; nuo pradžios gi krikščionybės ir ligi 16 amžiui tai viešpatavo kokia tai nepermatoma tamsa, kurioje visokia mintis buvo numirusi ir visi žmonės buvę be žado. Po Aristoteliui ir Platonui minties monopolį, rodos, užėmė tik Spinoza, Hume'as, Leibnitz'as, Kantas, Fichte, Hegel'is, Fechner'is, Haeckel'is ir panašus, kuriuos Paulsen'as mini kone ant kiekvieno puslapio. Tomas gi Akvinietis paminėtas tik vieną kartą, ir tai ne kaipo mintytojas.

O Paulseno kninga visgi apima 461 puslapį gryno teksto! Augustinas dar neva du kartu paminėtas, bet ir tai tempiant ant protestantiško kurpalio. Riškiausias pavyzdis krikščioniškos minties iškraipymo tai anas neužmirštinas Šv. Pauliaus žodžių sudarkymas tikėjimo esmės apribojime (pusl. 269). Ar P. taip padarė tyčiomis, ar bona fide sekdamas protestantišką tradiciją, vien šis pasielgimas deda ant jo kningos neištrinamą dėmę.

Dar blogiau in catholicis. Apie katalikybę P. žino papasakot tikrus kuriozus. Antai prakalboje randame: „Katalikybė oficialiai dar ir šiandien laikosi viduramžinės pažvalgos, kad esant dvasiškos ir svietiškos valdžios priedermė sergėt filosofiją ir sulig reikalo ją spausti“ (p. IX). Gaila, tik nepasakyta, į ką čion taikoma. Arba P. pasakoja, kad (Rymo) kurija apskelbusi aristotelinę kosmologiją tikėjimo taisykle (Glaubensartikel) (p. 177). Stebėtina, kaip P. gali nežinot, kad žemės apvalumą ir jos apie save sukimąsi mokino dar šimtas metų prieš Koperniką kardinolas Mikalojus Kuzietis, kurio raštai galėjo duot Kolumbui mintį apie kelią Indijon į vakarus. Kurija į tai nei nemanė kištis. Konfliktas su Galileju iškilo visai delei kitokių priežasčių[1]). Laimė tat, kad P. savo Įvadoj' dar nesileido toliaus į paliečiančius katalikybę dalykus.

Etikos problemos tik paliestos kningos gale. Savo pažiuros apie tai P. išdėsto „Etikos sistemoj'“ apie kurią ir-gi verta porą žodžių tarti.

2. Ir šį veikalą skaitant galima neblogai susipažint su įvairiomis mintijimo srovėmis ir pasaulėžvalgomis, dėja, ir vėl tik ne su krikščioniškaja. Mat daugelis naujojo laiko filosofų tarsi užburti kokia tai fatale negale teisingai išdėstyt krikščionybės pažiuras į pasaulį ir gyvenimą ir jas objektiviai ap-

[1]) Apie tai bus plačiau artimiausiuose numeriuose. *Red.*

spręsti: jie visuomet ją didokai sukarikaturuoja. Ir musų Paulsen'as šiuo žygiu nebuvo nuo tokio fatalizmo liuosas, kaip tai galima įsitikrint skaitant jo Etikoj' skyrių apie krikščionybės pažvalgą į gyvenimą[1]).

Šį skyrių skaitant ir tikint tam, kas jame parašyta, krikščionybės įsteigėjas tampa kokiu, tai visiškai neturėjusiu pasaulio ir žmonių žinojimo, svajotoju ne pagarbos, o tik pasigailėjimo vertu. Kristaus mokslas čia išrodo tuom, kuom sulig apašlalo liudijimo jis rodęsis stabmeldžiams, butent kvailybe; jis dideliai sukarikaturuotas, o prieš jį kaipo idealas pastatyta graikiškosios stabmeldybės pasaulėžvalga. Apsipažinus su krikščionybės ideologija iš tokių šaltinių kaip Paulsen'o „Etika", visiškai tampa suprantamu R. Bytauto pasakymas: „Ypač negalima pavadinti augštu krikščionišką pasaulės apkainojimą"[2]). Tiems gi, kurie nepagailėjo truputi truso pažint ją iš krikščioniškųjų šaltinių, šis pasakymas visiškai nesuprantamas.

Delei tokio menko objektivumo krikščioniškos pasaulėžvalgos apsprendime sunku pripažint dideli nuopelną Paulsen'ui kaipo filosofui. Tokį nuopelną jam tikrai galima drąsiai pripažinti ypatingai kaipo auklėjimo historikui[3]), kur jis nesulyginimai daugiau objektivus iš atžvilgio į priešingas nuomones ir institucijas. Bet, matomai, šie jo darbai saviesiems nevisai buvo į skonį, nes Paulsen'as prisipažįsta:

„Gana man tenka girdėti aštrių žodžių užtatai, kad perdaug prielankiai sprendžiu apie viduramžio filosofiją ir lavinimą, arba apie jezuitus ir jų dorą ir pedagogiką, ar permažai gero sakau apie protestantizmą ir humanizmą"[4]).

Šis keliuose žodžiuose išreikštas prisipažinimas tomus atsveria. Jis pabriežia, kaip sunku nekatalikui objektiviai spręsti apie katalykybės dalykus, ir ką privalo daryt rašytojas ar filosofas protestantas, jei nori rasti pritarimą savųjų tarpe: jis turi kiek galėdamas daugiau pikto pasakot apie viduramžius, jezuitus, jų dorą ir pedagogiką, o kiek galėdamas daugiau gero pasakot apie protestantizmą. Paulsen'as, matyt, tą priekaištą priėmė širdin ir kad nuplaut nuo apkaltinimo savo rankas

---

[1]) I B. SS. 62—101, sulig 7—8 laidos 1906 m.

[2]) „Aušrinė" № 2 (9) p. 34.

[3]) Svarbiausi šioj' srityj' darbai: Geschichte des Gelehrten Unterrichts auf den deutschen Schulen und Universitäten etc. 2 Auf., 2 Bande 1896 97, Verlag Veit und Co. Leipzig 30 markių ir Die deutschen Universitäten und das Universitätsstudium 1902, Verlag Asher u. Co Berlin, 6 markės.

[4]) Philosophia militans S. 25.

pradėjo išimtinai prieš katalikybę rašyt panašios pakraipos straipsnius, kurie paskui ir buvo išleisti atskiroj' kningoj' įvardintoje P h i l o s o p h i a m i l i t a n s.

3. Įgaliojęs save buti filosofijos atstovu vienoj' pusėj', katalikybę gi ilgai nelaukiant pavadinęs klerikalizmu kitoj', Paulsen'as visą tą žygį pavadino „filosofija kovoj' su klerikalizmu ir naturalizmu". Kningoje tilpę aštuoni straipsniai: keturi prieš „klerikalizmą", du prieš „naturalizmą", kiti du nekovoja su nieku ir patilpę turbut „kumpanijos" delei.

Kokių priežasčių delei Paulsen'as apskelbia „klerikalizmui" kovą? Gi užtatai, kad „klerikalizmas" nekenčia ir šmeižia filosofiją: ji esant kalta netikėjimo platinime" (VI). Tokį „klerikalizmo" darbą Paulsen'as pirmiau užmato O. W i l l m a n n' o darbe „Idealizmo historija", kurio delei ir parašytas pirmasai straipsnis su pikantišku antgalviu: „paskutinis inkvizitoriškas naujos filosofijos nuteisimas"[1]). Profesorius Willmann'as dabar jau išėjusiame antra laida susidedančiame iš trijų didžiulių tomų veikale[2]), prie kurio dar daug kartų teks grįžti, tarp daugelio kitų dalykų ypatingai be jokios kultiškos pagarbos puikiai apšvietė visus sofizmus ir prieštaravimus naujųjų filosofų kaip antai Spinozos, Hume'o, Kanto ir kitų. Paulsen'ui kaipo kantiečiui ypatingai susopo širdį už Kantą ir užtai jis prikiša Willmann'ui neapykantos fanatizmą, kurį P. tariasi radęs kuriuose-nekuriuose W. tiesa, gal truputį peraštriuose išsireiškimuose, ir griebiasi vulgarios deklamacijos apie ultramontanizmą, popiežiaus neklaidingumą, popų (Pfaffen) viešpatavimą ir tt. Faktiškai P. nei nemėgino gelbėt Kantą iš sofizmų ir prieštaravimų, nes vargu tai pavyktu kuriam nors kantiečiui padaryti. Ligšiol, mano žinia, kantiečiai apie šį Willmann'o darbą visiškai tylėjo. —Iš rimtesnių priekaišų katalikybei vertas paminėjimo tas, kad ji Paulsen'o žvilgsniu ant visuomet pasilikusi „dogmatiškame mintijime" (dogm. Denkweise). Šį priekaištą katalikybei Paulsen'as galėjo padaryt tik prikergęs jai tokias pažiuras, kokios jai ištikrųjų svetimos. Patsai Paulsen'as pasmerkdamas dogmatišką mintijimą pripažįsta tiesą historiškam mintijimui, kuris visas minties sistemas ir religijas mastuoja ne absolučios reikšmės, o tik relativizmo mastu, suprasdamas jas kaipo b u t i n u s ir t e i s ė t u s žmogaus dvasios tvarinius

---

[1]) Das jüngste Ketzergericht über die moderne Philosophie, pirmiau tilpęs „Deutsche Rundschau" August 1898.

[2]) *O. Willmann*: Geschichte des Idealismus. 2 Auf Drei Bände 1907, Verlag von Fr. Vilweg und Sohn, Braunschweig, kaina 36 markės.

ant tam tikro evolucijos laipto. Šiuo žvilgsniu „Homero dievai ir Fidijaus tvariniai yra butinos formos, kuriose graikiškajai dvasiai dieviškumas (Göttliche) pirmiausiai užtekėjo“ (S. 4) ir jis (žvilgsnis) pakila „prie laisvo jų nuosavaus grožio atjautimo“. Bet kodel gi ant tokio pamato atsistojęs Paulsen'as kovoja su „naturalizmu“, tikriau su Haeckel'o Welträtsel'ais“, turinčiais tiek daug musų gadynėje garbintojų, reginčių juose savotišką grožį, o gal ir dieviškumą? Juk juos pagamino irgi historiškos aplinkybės, ir jei musų laike jie turi tokį didelį pasisekimą, tai jų vertė nuo to tik pakila! Taip kad P. kova su Haeckel'o „Welträtsel'iais“ tai visai prieštaraujantis jo principams darbas, kurį plačiau gvildent neišpuola.

Antras straipsnis tai „Kantas-protestantizmo filosofas“[1]), kuriame Paulsen'as kaip ir sulig užsakymo stengiasi pasakyt kuodaugiau gero apie protestantizmą ir laisvamanybę ir kodaugiau blogo apie katalikybę. Nuolat atsikartojantis priekaišas tas, kad katalikams tikėjimas kliudąs laisvai tyrinėti, drąsiai tiesai akysna pažvelgti etc. Prieinama net ligi to, kad kataliko protas palyginama pirištam šuniui: „...pirištas ant retežio nepasirodo labai mitras ir naujoms tiesoms radiningas. Pirišti šunės medžioklei netinka; jie tam ir nevartojami, o tik iš svetur įsibrovusius užpulti“ (S. 56). Bet ir šiame straipsnyje randame vieną didelės vertės prisipažinimą. Prakalboje be pamatavimo apkaltinęs katalikybę, kad ji šmeižiant filosofiją, šiame straipsnyje dar apibriežęs katalikybę esant dideliu mokslo ypatingai filosofijos priešu, protestantizmą gi išaugštinęs kaipo priebėgą, Paulsen'as nei iš šio, nei iš to pradeda aimanuot, protestantizmą neturint vienijančios filosofijos, mokslo gi pozitivizmas be filosofijos vedąs prie subankrutėjimo ir čia P. pripažįsta katalikiškajai filosofijai reikšmę. Tik paklausykime:

„Yra tai su tolimu žvilgsniu ir dideliu promatomumu pravesta sistema, paliekanti didelį plotą proto veiksmui, idant pagalios vėl jam rūbas priminti ir prie augštesnio tiesos šaltinio privesti... Ir kas priešais ją? Protestantiškos filosofijos, prasmėje vienijančios, sielas valdančios sistemos nėr'. Hegel'o filosofija buvo paskutinė, tokią vietą užėmusi Nuo to laiko viešpatauja anarchija“... „Einąs dabar iš Paryžiaus balsas apie mokslo subankrutėjimą[2]) turi gilią tiesą: mokslo pozitivizmas be filosofijos veda prie bankrutystės[3]).

---

[1]) Kant, der Philosoph des Protestantismus, pirmiau tilpęs „Kantstudien“ 1899.

[2]) Čia turima omenėje Brunetière'o garsusis straipsnis apie mokslo subankrutėjimą.

[3]) Phil. mil S. 65, 67.

Paulsen'as neslepia, kad ir protestantizmui labai pageidaujama toki vienijanti filosofija ir jis pranašišku balsu nušaukęs, kad „vakarinių tautų mintis nesiduos vėl įspiriuot į tomizmo sistemą“ (S. 25), yra pilnas vilties, kad užstos gadynė, „kuomet Kantas vėl išeis eikšten, kaipo teisėtas vadas“ (68). Žinoma, kiekvienam savi marškiniai artimesni, kiekvienas tempia savo kromelin. Paulsen'as gi ypačiai savo darbais apie Kantą pasidarbavo, kad šaukti Kanto kromelin ir piršdamas Kantą kaipo protestantizmo filosofą, jis nori jo filosofiją padaryti vienijančia visam protestantizmui. Taigi „züruck zu Kant!“ (atgal prie Kanto“). Bet tuomet galima su Willmann'u paklausti: „Prie kokio gi Kanto: ar Kanto platonizuojančio, ar revolucijos augštintojo, nominalisto ar realisto, iluzionisto ar naturalisto, historiškojo Kanto, ar įkunyto gryno proto“[1]).

Kad iš panašaus 60 metuose pereito amžiaus pasklydusio šauksmo nieko gero neišėjo, pripažįsta su nuoskauda ir pats Paulsen'as:

„Bandymas susirinkti apie Kanto vardą ligšiol nepadarė dar jokio galo tebesančiai anarchijai, suskilimui į frakcijėles ir individualizmus“.

Taigi n o t a b e n e ir prie to dar sugrįšime.

Trečiasis straipsnis padidintas: „Katalikybė ir mokslas“[2]) ir parašytas del prof. G. Hertling'o rašto: „Katalikybės principas ir mokslas“[3]) Šiame straipsnyje P. dar kaip rodosi noris šiek tiek kitus suprasti. Užtatai ketvirtasai — „Modernizmas ir Pijaus X encyklika“ pasižymi nepaprasta „papistiško Rymo“ neapykanta. Tarp daugelio dalykų Paulsen'as pasakoja čia, kad encyklika persekioja... visokį savistovį mintijimą ir tyrinėjimą“, „visą apskritą dvasios pakraipą prakeikia“ ir kad „neklaidingumas, čia (encyklikoj') pirmu kart nuosaviai pasirodė akyvus“ (S. 116, 117). Koktu darosi, kuomet žmonės nuolat badantieji katalikams akis už „aklą ir kurčią paklusnybę“, patįs visiškai apanka ir apkursta, kuomet tik jiems tenka su katalikybe susidurti. Apie tokios ligos priežastis tesprendžia specialistai; čia patėmytina tik, kad užpuldinėjimas tokiais ginklais diskredituoja ne „klerikalizmą“, o tik narsius su juom kovotojus, nors, kitoj' pusėj', elgimasis sulig Voltaire'o taisyklės „calomniez, calomniez etc“ irgi atneša vaisių. Ir nėra ką daug reikalaut iš tokių Paulsen'ų,

[1]) Gesch. des. Idealismus III B. S. 451.

[2]) „Katholizismus und Wissenschaft“ pirmiau tilpęs „Deutsche Stimmen“, Sept. 1899.

[3]) Das Prinzip des Katholizismus und die Wissenschaft, Freiburg Herder 1899.

kad jie nors kiek pasistengtu įsigilint katalikų Bažnyčios dvasion, jei jie apskritai visus pozitivios krikščionybės pamatus pasmerkia, kaip aišku iš neužilgio prieš mirtį parašytojo Paulsen'o straipsnio „Ką jus manote apie Kristų etc“[1]), talpinančio savyje kaip ir modern-liberališko mintijimo bei mokslo programą.

Nekokiais tat mokytojais yra tokie Paulsen'ai katalikiškajai jaunuomenei, netik apie krikščionybę paliečiančius dalykus, bet ir apskritai apie religijos ir filosofijos problemas. Neturėdamas nieko prieš šio vyro raštų skaitymą, pabriežiu reikalingumą ir net butinumą drauge studijuoti ir tokius veikalus, kuriuose ir šiaip filosofijos problemos neblogiau išdėstomos, o drauge ir krikščioniškos pasaulėžvalgos nesukarikaturuojama. Kartu su šiuomi dideliai naudinga karts nuo karto pavartyt ir tokius raštus, kurie specialiai užsiima apkainojimu tokių ar kitokių laiko stabų. Pirmųjų pavyždžius paliekant kitam kartui, iš pastarųjų šįkart paminėtini žemian einantieji Cohausz'o rašteliai.

Otto Cohausz, S. J. **Klippen der Zeit**. Ernste Gedanken über religiöse Fragen der Gegenwart 1. Teil: Das moderne Denken oder Die moderne Denkfreiheit und ihre Grenzen, 1911, Verlag und Druck von J. P. Bachem Köln p. 136 8-o kaina 1 m. 80 pf.

Otto Cohausz, S. J. **Idole des Zwanzigsten Jahrhunderts**. Religionswissenschaftliche Vorträge 1. Der „Neue Gott“; II Freidenkertum; III. Entwicklung; IV. Der „Neue Messias“; V. Diesseitskultur, nicht Jenseitshoffnung; VI. Feuerbestattung; VII. Los von Rom; VIII. Moral ohne Religion 1911/1912 m. Verlagsbuchandlung Göbel und Scherer (H Klemmer), Würzburg. 8-o kaina kiekvieno po 35 pfen. pusl. nuo 22 ligi 35.

1. Pirmasai raštas atsiradęs iš paskaitų pirmojoj' pusėj' paliečia minties laisvę ir jos gamtines ribas, kurias jai stato subjektivizmas, kantizmas, relativizmas, individualizmas ir realizmas. Antroji pusė aptaria antgamtines minties laisvės ribas, kliudydamas aktualiausių problemų eilę butent: krikščionišką ir racionalistišką apreiškimo sąvoką, jausmo ir proto tikybą, tikėjimą ir žinojimą, bedogmę ir dogmatiškąją krikščionybę, mokymo autoritatę, neklaidingumą ir kitas.

---

[3]) „Christliche Welt“ 1908, № 52.

Kalba lengva, šilta, gyva ir vaizdinga, kaip ir pats antgalvis „Laiko pavojai“[1]). Palyginus laiką su jurėmis o žmonių gyvenimą su plaukiančiais per jas keleiviais reikia pripažint, kad, tiesa, nemaža jūrėse esama išviršaus neregimų uolų daužančių ne vieną laivelį. Šioje kningelėje autorius ir norėjo suteikti pirmą orientaciją apie svarbiausias „laiko uolas“. O kadangi jis neturėjo omenėje statyt didelių tvirtų atsargos bokštų, o tik suteikti signalus karts nuo karto užkurdamas ant kranto laužą, tai visas problemas tik trumpai tepalietė. Ir kad ir kritiškesnė akis gali užtėmyt vieną kitą pataisytiną dalykėlį, vienok kiekvienam pradedančiam užsiiminėti mintijimo problėmomis šis raštas suteiks nemaža naudos ir su interesu galima laukti tąsos.

2. Beveik kartu su pirmuoju raštu Cohausz'as pradėjo leisti ištisą eilę rašteliu, kuriu kiekvienas apkainoja vieną kokį nors 20 amžiaus stabą. Taip pirmame kliudo nepažįstamąjį agnosticizmo dievą, ir panteizmo-monizmo visadievą (Allgott); antrame—„Laisvamanybė“ — tariamos laisvos minties devizus, trečiame—„Evolucija“—evoluciją, kiek ji padaryta ištikro stabu, ketvirtame—„Naujasai Mesija“ — naujus prasimanymus apie Kristų, penktame—„Šios pusės kultura ne anosios viltis“ — amžinybės vilties pamatą, priešais naujųjų devizų, kad šiapus pabaigta ir viskas, šeštame—„Ugnyje palaidojimas“—prasimanymą degininti lavonus, septintame—„Šalin nuo Rymo“ — protestantišką prieškatalikybinę propagandą[2]) ir aštuntame—„Dora be religijos“ nuplėšiama uždangalas nuo šio, rodos, ir pas mus daugiau už kitus garbinamo stabuko. Visos šios paskaitos parašytos nepaprastai lengva kalba ir labai patraukia ir užinteresuoja skaitytoją. O kadangi tekste šale priešingų nuomonių paminima ir veikalai, iš kurių jos imtos, tai šie C. rašteliai be įžangos į juose kliudytų dalykų tyrinėjimą, gali tarnauti išeinamu punktu ir tolesniam problemų tyrinėjimui. Linkint prasiplatinimo šiems rašteliams drauge labai pageidaujama, kad gabus autorius tęsdamas savo darbą trauktu skraistes ir nuo kitų musų gadynės stabų, kurių nemaža yra.

Pr. D.

---

[1]) Klippe—tai išviršaus neregima vandenyj' esanti uola, daužanti užplaukusį ant jos laivą.

[2]) Iš paskelbimo šiame sąsiuvinyje sužinome, kad Cohausz'as po slapyvardžiu Otto Nordwälder yra parašęs pirmiaus: Friedr. Paulsen und seine religiösen Anschauungen, Verlag des Lehrlingshauses in Mainz.

Užklausimai ir atsakymai.

Gerbiamoji „Ateities“ Redakcija!

Širdingai meldžiu neatsisakyti išaiškinti man klausimą apie modernizmą ir modernistus; ar tai ištikro tokia „sveika“ srovė, kaip ją Vabalėlis „Aušrinėje“ išvadino, ir ar ištikro popiežius, pasmerkęs ją, prasižengė prieš toleranciją ir tiesą?

Studentas *J. A.*

Atsakymas.

„Ateityje“ šen ir ten jau po truputį rašyta apie subjektivizmą, apie kantizmą, apie nuomones suvedančias religijos esmę prie vieno tik jausmo. Šiek tiek apsipažinus su šiomis nuomonėmis nesunku susekti, iš keno lizdo atsirado ir paukštelis modernizmu vadinamas.

Iš įvairių popiežiaus enciklikoje paminėtų modernizmo ženklų, galimaji atspręsti, kaipo paskutiniame dešimtmetyje išdirbtą teologiškai-filosofišką sistemą atsižyminčią savyje apskritai kaipo katalikiškosios tikybos subjektivavimą. „Ateityje“ gi buvo parodyta, kad šios gadynės religijinis subjektivizmas turi pradžią reformacijos gadynėje, kad paskui Kantas mėgino jį filosofiškai pamatuot, kad pokantiškėj' gadynėj' ši pakraipa užviešpatavo beveik visą nekatalikiškojo pasaulio mintijimą. Taip kad modernizmą reikėtu pavadinti katalikiškos pasaulėžvalgos kantizavimu. Kad ištikro yra taip, tai liudytoju gali but toks neįtartinas protestantas kaip W. Köhler'is, aiškiai aptaręs modernizmą esant bandymu kantizuot katalikiškąją dogmatiką[1]), ir patįs modernistai išpradžių nenorėjusieji pripažint savo nuo Kanto prigulmingumą, pagalios savo anonimiai išleistoj' programoj'[2]) kaipo atsake į encikliką, tokį prigulmingumą atvirai pripažino ir nunai visiems aišku, kad kantizmas tai pirmutinis svarbiausias grudas, iš kurio išaugo modernizmas. O įvyko tai maždaug tokiu budu.

Pokantiškiame laikmetyje visai nekatalikiškai filosofijai ir teologijai patekus kantizmo pinklėsna, katalikybei kaip filosofijoj' taip ir teologijoj' teko bepaliovos grumtis su taja pakraipa ligi paskutinių dienų. Kartkartėmis antikatalikiškai

[1]) „Der Modernismus ist ein Versuch der Kantisierung der katolischen Dogmatik“ Die Christliche Welt' 1907 Sp. 997.

[2]) Programma dei modernisti, Roma 1908.

dvasiai pavykdavo užkrėst ir vieną-kitą mintytojo iš katalikybės tarpo. Taip pav. antikatalikiškų srovių įtekmei buvo pasidavę katalikų teologai Jurgis Hermes (1775—1833) Vienoje ir Antanas Günther'is (1783 — 1863) Romoje.

Pirmąjį ypatingai Kantas ir Fichtė užžavėjo, antrąjį Kantas, Fichte, Jacobi, Schelling'as, Hegelis. Bet Austrijos ir Vokietijos katalikybė pigiai šiuos užsikrėtimus nusikratė, nes nuolat su priešingomis srovėmis bekovodama turėjo gerą progą giliau pažint jai priešingų srovių žibančias išlaukines puses ir visus prieštaravimus, silpnumus ir nesveikumus viduje.

Ir štai nuo kai-kurio laiko antikatalikiškoms srovėms vėl pavyksta padaryt į katalikybę įtekmę, tiktai jau šį kart ne Vokietijoj', o Francijoj'. kur nuo seniai jau buvo ruošiama tinkama dirva antikalikybės grudams, o ir patįs grudai be Vokietijos buvo paimti dar ir iš Anglijos ir Amerikos, t. y. šale kantizmo modernizmą išaugino dar ir kitos „naujos" srovės, kuriomis perdaug persiėmė kai-kurie katalikų mintytojai.

II.

Daug buvo priežasčių, priruošusių modernizmui dirvą Francijoj': revolucija ir racionalizmas, išauginusieji katalikybei priešingą kartą; reakcija prieš tai įpuolusi į priešingą kraštutinumą—tracionalizmą ir fideizmą, nuomones pašalinancias protą iš tikybos. Comte'o pozitivizmas silpnino žmogaus proto reikšmę apskritai. Renouvier'as ir kiti išplatino Kanto idejas Francijoj'[1]).

Katalikiškoji Francijos dvasiškija delei uždarytos auklėjimo sistemos nepajiegdama lemtai atskirti gerosios naujų idėjų pusės nuo blogosios, uoliai stverėsi už jų su gerais norais suvartoti katalikybės priparodymui. Tuom tikslu reikia atsižvelgt į vidujas sielos pastangas, į žmogaus širdies geismus ir prirodyt, kad tik katalikiška krikščionybė gali nuraminti ir patenkinti sielos troškimus. Ir faktiškai buvo tokių nuotikių, kad pavieniai žymus vyrai rado kelią Bažnyčion per valios pobudžius. Taip Brunetière jautėsi patrauktu Bažny-

[1]) *A. Leclère*: Le mouvement catholique kantien en France, Kantstudien 1902 S. 300 ff. *J. Fontaine*: Les infiltrations kantiennes et protestantes et le clergé français Paris 1902; P. *von Schanz*: Kant in Frankreich, Hochland 1903/4 I, 38 ff.

čion delei to, kad ji liaudžiai širdį turi, Huysmans'ą Bažnyčion atvedė dailė, Coppée sunkioje ligoje, Paulius Bourget'as žmogaus sielon įsigilinime atrado savo kudikystės tikybą. Taip dalykams esant Francijoj' tapo priruošta dirva platinimuisi taip vadinamos immanentiškos[1]) apologetikos, norinčios katalikybę suprast ir prirodyt iš žmogaus geismų ir pastangų. Ollé-Laprune († 1898) ir jo mokinys M. Blondel'is buvo pirmutiniais tos apologetikos įvedėjais. Juodu vienpusiškai pabrieždamu išimtinai tik vidujas žmogaus sielos pastangas griežtai atmeta intelektualizmą t. y. krikščioniškojo Apreiškimo pamatavimą proto išvadomis ir historiškais faktais.

Atsistojus ant stačios religijinio subjektivizmo pakalnės nebuvo galima atsilaikyt prieš įtekmę vokiškos liberaliai protestantiškos Šventraščio kritikos, dirbančios su filosofiškosios racionalizmo dogmomis, paimtos jau tiesioginiai iš A. Ritschl'o, Ad. Lipsius'o, Harnack'o ir kitų, jau tarpininkaujant francuzų protestantams, pav. E. Menegoz'ui, J. Reville'ui. ypatingai Augustui Sabatier'ui. Egzegetikoje į tas vėžes pirmiausiai įstojo V. Houtin'as[2]) ir talentingas A. Loisy ir pradėjo kupinais kibirais semti iš liberalio protestantizmo teologijos.

Šale kantiškio principo, kad protas apie Dievą nieko nežino, o Dievas ir religija tai valios ir upo dalykas, modernizme apsireiškia dar angliškojo agnosticizmo[3]) įtekmė, kaip jis buvo išdirbtas H. Spencer'o. Žymiausiu modernistu Anglijoj' buvo jau miręs eks-jezuitas G. Tyrell'is, kraštutinai jausmiškai aiškinęs religiją ir krikščionybę. Amerikietiškas W. James'o pragmatizmas padarė į modernizmą įtekmę tiesos sąvokos apribojime ir teorijoje apie pasąmonę Pragmatistiškoji tiesos sąvoka pritaikinta prie religijos gauna išraišką, kad musų religijinės pažiuros į Dievą ir tt. nėra teisingos savyje, bet tik tiek ir tol turi praktišką vertę kiek jos turi praktiškos vertės musų doriškiems ir religijiniams reikalams. James'o pasąmonė buvo džiaugsmingai sutikta Francijoj'. Dideliai madoje esąs Francijos filosofas H. Bergson'as apdirbinėjo šią teoriją toliaus savo filosofiškoj' „intuicijoj'". Modernistų vadas matematikas E. Le Roy, paėmęs teoriją apie pasąmonę ir pragmatistiškąją tiesos sąvoką, pritaikė ją prie dogmų supratimo.

---

[1]) Apie žodį immanencija žiur. žemiau.

[2]) Houtin'as nėra egzegeta; jis tik yra parašęs naujosios (t. y. XIX ir XX amž.) egzegezės historiją. *Red.*

[3]) Apie žodžio prasmę žiur. žemiau.

Italijon modernizmas pateko iš Francijos. Darbščiausiu Italijos modernistu yra Romolo Murri, apie kurį susispietė smulkesni modernistėliai. Laike pasirodymo enciklikos prieš modernizmą Vokietijoj' dar jokių modernistų nebuvo. Tik paskiau jie susispietė apie „Das XX Jahrhundert". Žymiausi iš jų tai Juozas Schnitzer'is, Hugo Koch'as, ir Otto Sickenberger'is. Bet kadangi šiuos vyrus prie susidurimo su Bažnyčia privedė visiškai kitoki motivai, tai ir jų modernizmas daug kuo skiriasi nuo francuziškojo, budamas tik paprasta prieškatalikiška propaganda.

Tiek apie modernizmo šaltinius ir jo atsiradimo historiją.

III.

Modernizmo skelbiamas mokslas jau paaiškėjo, suradus iš ko jis paskolintas. Geresniam jo principų apibudinimui dar pakartotina. Visus tuos principus galima paskirstyt į negatyvius ir pozitivius: negatyviai — tai agnosticizmas, pozitiviai — immanentizmas.

Stodamas ant agnoticizmo[1]) pamato, modernizmas atmesdamas galėjimą pažint ir prirodyt Dievą iš sutvertų daiktų, drauge atmeta galėjimą pažint ir pamatuot išlaukinį Dievo Apreiškimą historijos faktais. Tuo budu atmetęs mintijimą, kaipo vadą prie Dievo, ir religijinių tiesų išlaukinį pranešimą, modernizmas visos religijos pradžią ir atsiradimą mėgina išaiškint iš paties žmogaus vidaus. Tuom tikslu jis ir šaukiasi pagalbon immanentizmo[2]) teorijų. Sulig šios teorijos visokia religija išaugo iš tos žmogaus sielos srities, kuri yra anapus sąmonės, iš pasąmonės. Joje gludi dieviškų dalykų reikalas, iš kurio atsiranda religijinis jausmas, išpradžių pasąmonėje liekąs. Šio jausmo branduoliu yra die-

---

[1]) Agnosticizmas, nuo graikiško ἀγνοεῖν t. y. nežinoti, yra nuomonė, kad viskas, kas yra virš žmogaus patyrimo ribų, kaip antai Kanto „daiktas savyje", kas virš pajautų, absolutas, amžinybė, Dievas ir dieviškumas yra napažįstami (unknowable, inconcewable); žodį pirmiau atmušė anglas Huxley. Kitaip apkreipus, agnosticizmas vadinasi pozitivizmas, relativizmas, subjektivizmas, fenomenalizmas, o visi šie izmai veda prie skepticizmo, radikalizmo, nihilizmo, sulig kurių apskritai tiesos pažinimas arba ir pati tiesa nėra galimi.

[2]) Žodis immanencija labai „naujųjų" mylimas ir pažymi beveik tą pat, ką ir (psichologiškas, subjektivus) pozitivizmas, butent tai, ką žmogus savo viduje turi. Modernistai savo immanencija vadina vitale (nuo vita—gyvybė). t. y. gyvybinė immanencija...

vybės realybė, žinojimui neprieinanti, tik religijiniam jausmui teapčiuopama. Šis susidurimas su Dievu religijiniame jausme ir yra tikėjimas, visokios religijos pradžia. Pakilęs ligi sąmonei šis jausmas tampa Dievo Apreiškimu. Tuo budu ir krikščioniškoji religija atsirado iš Kristaus pasąmonės gilumos. Tarp gamtinės ir antgamtinės religijos nėra jokio skirtumo. Krikščionybė nėra absoluti religija, nes pamate visos religijos yra lygios, užtatai kad religijos objektas proto kriterijais nemastuojamas ir religijinis jausmas pas visus žmonės lygios vertės. Protas tiktai analizuoja ir apšviečia religijinį jausmą ir vidujus religijinius pergyvenimus apvelka pažinimo formomis; iš čia ir atsiranda dogmos. Vieniems modernistams dogmos yra tušti simboliai, ar algebraiškos formulos to, kas pažint negalima, kitiems jos yra elgimosi normos, praktiškos dorinės gyvenimo taisyklės. Šiaip ar taip budamos tiktai tikybinio jausmo simboliais, dogmos privalo ir taikytis prie to jausmo; kaip tik su jausmu nebus sutinkamos, tuojaus privalo but perkeičiamos; o kadangi jausmas ir pergyvenimai bepaliovos keičiasi, tai toks pat ir visokios religijos drauge ir krikščionybės dogmų likimas.

Pritaikindamas savo filosofiškas nuomones prie Šventraščio ir Bažnyčios modernizmas gauna tokias išdavas. Šventraštis tai tik religijinių pergyvenimų rinkinys. Didelė paikystė manyt, kad Dievas yra tiktai Šventraščio autorius. „Dievas yra tiek Biblijos autorius, kiek jis yra architektas Švento Petro Bažnyčios Ryme“, sako Loisy[1]). Įkvėpimas tai nieko daugiau, kaip tikinčiojo vidujis reikalas savo tikyba išreikšt žodžiu ir raštu. Visoks dieviško faktoriaus bibliškuose pranešimuose apsireiškimas yra tikybos produktas, iškraipąs historiškus faktus ir dokumentus ir užtatai egzegeta privaląs šiuos pridėčkus prašalint ir atmesdamas visokią mintį apie antgamtišką Šventr. atsiradimą išdėstyt jį kaip ir kiekvieną žmogišką kningą. Čia tai modernistai visoms keturioms nusitvėrė už racionalistiškos Šventraščio kritikos, kaip ją jau senokai varo liberalis protestantizmas.

Kristaus dievystė negali but priparodyta iš Evangelijų, o yra tik krikščioniškosios sąmonės iš mesianizmo idėjos išvesta dogma. Ką apie Kristų skelbė Evangelistas Jonas, apaštalas Paulius, ar Bažnyčios susirinkimai, tai nėra mokslas, kurį pats Kristus apie save skelbė, bet mokslas, kurį išsidir-

---

[1]) „Dieu est auteur de la Bible comme il est architecte de Saint Pierre de Rome et de Notre Dame de Paris“.

[2]) Simples reflexions sur le decret du Saint - Office etc. Ceffonds 1908 p. 42.

bo apie Kristų krikščioniška sąmonė. Modernistai sekdami protestantus historijos Kristų skiria nuo tikybos Kristaus. Historijos Kristus tai toks, kaip jis tikrai buvo, gyveno, apie save mąstė ir mokino. Tikybos Kristus tai toks, kaip jis augo krikščioniškoje sąmonėje. Kadangi modernistai kaip ir visi kantiečiai griežtai skiria tikėjimą nuo žinojimo, tai jų žvilgsniu galima, kad tas pats žmogus kaipo tikintysis gali ir šiandien Kirstų kaipo Dievą pergyvent, nors kaipo mokslo vyras ras Jį buvus tik žmogumi ir griežtai užgins Jo dievystę.

Historiškas Kristus modernistų žvilgsnių buvo nedidelės vertės žmogelis, klydęs ir nežinojęs, visiškai nemanęs steigt ant žemės Bažnyčią, nes greit laukęs pasaulio pabaigos. Jis net nevisuomet turėjęs savo mesianiškumo sąmonę. Atsikėlimas iš numirusių nėra prirodytas nei neprirodomas kaipo historiškas faktas.

Apaštalas Petras neturėjęs jokios sąmonės apie tai, kad Kristus jam primatą pavedė. Bažnyčia atsiradus iš pobudžio skelbt ir platint religijinius jausmus ir patyrimus; ji yra kolektivios sąmonės rezultatas. Ši sąmonė privalo valdyt ir bažnyčios autoritatę drausmėje, kulte ir moksle. Bažnyčios autoritatė privalo surasti atsakančias kolektiviai sąmonei formas ir rodyt jas pildymui. Krikščioniškoji draugija, kaip ir žmonių draugija, apskritai bepaliovos keičiasi, o delei to ir bažnyčios organizacija turi but tokia, kad galėtu mainytis.

Bažnytiniai-politišku žvilgsniu modernizmas stoja už atskyrimą bažnyčios nuo valstijos, toj' prasmėj', kad visame išlaukiniame savo gyvenime, bažnyčia turi nusilenkt prieš valstybę ir prie jos prisitaikint.

Tokios tai suglaustai išreikštos pamatinės svarbiausios modernizmo tezės.

IV.

Rodos nereikia daug kalbėti, kad modernistiški principai visame kame griežtai priešingi katalikų Bažnyčios mokslui. Pritaikius juos prie katalikybės rumo, iš jo akmens ant akmens nelieka. Tad kas gi beliko Bažnyčiai daryti, jei ne gintis? Kitaip, butu buvęs sutikimas nusižudyt. Antikatalikiškos filosofijos Italijoj' pradėjėjas R. Ardigo del modernizmo pasmerkimo išsitarė: „Jei Bažnyčia nebutu pasielgus taip, kaip ji padarius yra, tai būtu save atidavus savižudystei“[1]). Ir kiti išgalintieji šiek tiek rimčiau galvoti kataliky-

[1]) Sul. Antwort der französischen Katholiken an den Papst, Jena 908 S. 75; yra tai vokiškas vertimas anonimiško Francijos modernistų atsako į enciklika: Le Lendemain d'encyclique Paris 1908.

bės priešai sutinką, kad popiežius kitaip padaryt negalėjo, kaip kad padaręs yra. Bene rimčiausias iš jų yra pasakęs:

„Kad katalikiškoji Bažnyčia nuo modernistų ginasi, tai jos žvilgsniu visai teisėta. Jie katalikiškąją Bažnyčią faktiškai sunaikina. Ar popiežius vadinasi Pijus X ar Leonas XIII, šiame atvejyje visai nesvarbu. Kiekvienas popiežius turėjo nuspręst taip, kaip Pijus X“[1]).

Netolerancijos tokiame pasielgime nedaugiau, kaip kiekvieno sveiko proto žmogaus pasielgime, kuomet jis pajutęs savyje nuodus, skubiai griebiasi priemonių prašalint jų mirtingą veiksmą. Visas gi tas neišreiškiamas trukšmas, kurį pakėlė katalikybės priešai, rodo tik, kad popiežius puikiai pažino, kokios rųšies tie modernizmo nuodai, kuriuos „naujiesiems“ pasisekė įleist katalikybės kunan ir kad prieš juos popiežiaus pastatytosios priemonės tikrai šių nuodų veiksmą sunakina. Ir daugiau. Popiežiaus priemonės gina netik katalikybę, bet ir visą krikščionybę apskritai. Tikintieji protestantai atvirai pripažino šį popiežiaus pasielgimą augštu nuopelnu. „Dideliausiu krikščionybės pamatų apginimu“ vadina popiežiaus raštą apie modernizmą protestantiškasai, viens iš didžiausių pasaulyje laikraščių, Londono „Times“[2]). Ir dar daugiau. Popiežiaus raštas yra dideliausias t i e s o s apskritai apgynimas, o tik ant tiesos remianties yra galima religija, teisė, įstatai, individo ir visos draugijos gerovė. Ir nors kaip kam gali labai paradoksiškai išrodyt, bet ir šiame atvejyje katalikiškoji Bažnyčia pasirodė esanti tuom, kuom ji per amžius yra buvus: t i e s o s, l a i s v ė s i r m o k s l o p r i e b ė g a. Šį kart plačiau į tai gilintis kliudo stoka vietos; ateityje tikimės dar daugel kartų prie to sugrįšią. Dabar gi baigiant reikia

---

[1]) Das die katholische Kirche sich der Modernisten erwehrt, ist von ihrem Boden aus nur berechtigt. Sie lösen tatsächlich die katholische Kirche auf. Ob der Papst Pius X. oder Leo XIII. heisst, macht in unserem Fall gar nichts aus. Jeder Papst musste so entscheiden wie Pius X“. *K. Holl*: Der Modernismus (Religionsgesch. Volksbücher IV. Reihe, 7 Heft) Tübingen 1908.

[2]) G. Vabalėlis delei pasmerkimo šaukia: „Neklaidingi „atstovai“ dogmos kevale tupėdami, žinoma, pasmerkė tą daug kame sveiką, savytą religinę srovę“ (Aušr. № 13 p. 198).

Kas del „savytumo“, tai jį visiškai perleidžiame m a d ų mylėtojams. Kas del „sveikumo“, tai tas mintis kurios modernizme yra tikrai sveikomis, katalikybė jau du tukstančiu metu turi savyje. Be to, katalikams rupi sveikata ne tik „daug kame“, bet v i s a m e kame. Pagalios kas del „dogmos kevale tupinčių neklaidingų atstovų“, tai šiuomi Vab. tik pasirodė, kad jo tupima arba didelio fanatizmo arba dideliai problematiškosios išminties kevale. Kuriame gi—tai jau grynai „individinis“ jo dalykas. *Red.*

tik patėmyt, kad katalikybės priešų pakeltasai trukšmas, buk popiežius „prakeikia“ visą musų gadynės kulturą, visą mokslą, visus tyrinėjimus etc. etc., yra paprasčiausias šmeižimas, nei kiek neaugštesnis už kitą, buk popiežius čion savo neklaidingumą praktiškai pritaikė. Visi popiežiaus išleisti dokumentai nėra nusprendimai e x c a t h e d r a, neskelbia jokių naujų dogmų jokių, naujų tikybinių priedermių: jie tik aiškiai parodo, kad naujausios teorijos yra griežtai priešingos senoms katalikiškosios Bažnyčios dogmoms; o kad tos dogmos butu faktiškai priešingos kulturai, mokslui, tyrinėjimams, to dar nieks nepriparodė[1]).

M.

LAISKAI Į REDAKCIJĄ.

I.

Gerbiamoji „At.“ Red.!

Meldžiu patalpinti Gerb. savo laikraštyje šiuos kelis mano žodžius.

„Ateities“ 6 ir 7 num. tilpo du rašteliu užvardytu vienas: „Kagi dar rinkti?“ Petro ir „Ar apsimoka?“ P. R., iš kurių su pirmu ir mes kaimo jaunimas sutinkam, bet su antru rašteliu jokiu budu sutikti negalime.

P. R. rašo, kad neapsimoka kaimiečiams savo išdirbinius siųsti į „L. Dailės Draugijos“ steigiamas parodas, mes ten nenueiname ir savo išdirbiniais pasigrožėt negalim, juos vienas kitas tik musų inteligentas tepamato, o mes ką gaunam už savo išdirbinius, kuriuos siunčiame į parodas? Nieko. Nei vieno piešinėlio neturime elementoriuje, kuris mums paaiškintu sakinius! Vien, girdi, vokiški bryliai puošia musų elementorių, kurio musų vaikeliai negali suprasti.

Tas tiesa, kad negauname nei vieno padėkos žodelio (? Red.), nerandame nei vieno piešinėlio.

Bet mes šiuomi parodom savo išdirbinius ne del padėkos žodelio, o kad pakelti musų dailę svetimtaučių

[1]) Iš Heiner'o, Archiv für kathol. Kirchenbecht Band 89, S. 596.

ir savo akyse, kad paįvairinti parodą savo menkais išdirbiniais. O kad negaunam savo išdirbiniais pasigrožėti, tai mums maža skriauda, nes mums užtenka, kad ir kas kitas, kad musų inteligentija jais pasigroži ir tinkamai apvėrtina; mums dagi menka garbė butu jeigu patįs savo išdirbiniais gėrėsimės, o kiti ne!

Taigi ne tik verta, bet ir priedermė kiekvieno musų siųsti savo išdirbinius parodon, o kas galime ir turime ką įdomaus, tai ir paaukokime musų „dailės muzėjun“ Vilniuje.

Kas del piešinėlių, tai nėr ko taip dejuoti, susilauksime ir jų, tik reikia kantrybės, nes negalime visko taip greit suspėt.

Kaimietis Jaunutis.

Red. prierašas. Talpinte talpiname Tamstos laišką, bet visgi draugas P. R. daug tiesos turėjo, sakydamas, kad musų dailininkai permažai rupinasi tautos daile.

II.

Gerbiamoji Redakcija!

Meldžiu apskelbti „Ateityje“, kad atvykusieji Dorpatan (Jurjevan) arba norintieji atvykti gali kreiptis į mane del reikalingų žinių, šiuo adresu:

Юрьевъ Замковая 28 кв. 9. Студенту Быстрасу.

Vakacijų laike: Либава. Осиповская 8 студ. Быстрасу.

Su pagarba *Leonas Bystras.*

14-VI. Dorpatas.

—:—

REDAKCIJOS PRANEŠIMAI.

I. Jau ne kartą, ne devynius, o šimtą kartų buvo rašyta:

1. Draugai, rašydami ką nors „Ateitin“, rašykit ant vienos pusės lapo palikdami visą trečdalį „lauko“ tuščiu.

2. Neglauskit raidę prie raidės ir nelipinkit eilutę ant eilutės.

3. Siųskite tik gražiai perrašytus raštus, o ne išdažytus juodraščius.

Kas nuo šio laiko šitų taisyklių nepildys, tegul nesiunčia mums savo rasinių: **ne tik ką jų netalpinsim, bet net nė neatsakysime į juos.**

Beto, kas nori gauti platesnį atsaką, tegul prisiunčia 7 kap. markę. Taipgi tegul nurodo, į kurį kita jaunuomenės laikraštį (Pavasarį, Vainikėlį, Aušrinę) siųsti raštus, jeigu jie netilptu „Ateityje“.

II. Tenepyksta draugės ir draugai atsiuntusieji folklorą. kad jo nesudedame. Dedame kiek galima. Kas netilps „Ateityje“ irgi nedings, bet bus nusiusta „Liet. Mokslo Draugijos“ archivan. Todel rinkkit folkloro dalykus ir siųskite juos „At.“

—:—

Redakcijos atsakai.

S. Girioniui. „Jaunuoliui“ pertaisę įdėjome, kitos silpnos. Neužlaikyti eiliavimo dėsniai. Mintįs supainiotos. Betvarkės reikia saugotis šiaipjau gyvenime, da labiau poezijoje.

—:—

Aukos.

„Motinėlės“ naudai surinko aukų p-lės A. Gustaitytė ir Mieginaitė 37 r. sulig kningučių №№ 24 ir 32.

Kningutės № 13: El. Draugelis 6 k., S. Banaitytė 15 k., kun. D. 10 k., kun. V. Juozapaitis 2 r. 04 k. = 2 r. 35 k.

Kn. № 10: — 2 r. 50 k.; kn. № 5: — 1 r.; kning. № 20: kun. B. Šveikauskis 1 r., kun. Kaz. Bumbulis 50 k., kun. J. Talmontas 2 r., kn. Jasas 1 r., kun. Pacevičius V. 40 k., kun. A. Pacevičius 50 k., kun. Kaz. Gasčiunas 1 r., mok. J. Talmontas 25 k., mok. J. Žilinskas 10 k., mok. J. Venckus 10 k., mok. J. Sakalauskis 10 k., kun. A. Survila 1 r., kun. V. Semeňavičius 3 r., mok. A. Senkauskis 10 k. = 11 r. 15 k.

Kn. № 19: mok. J. Venckus 13 k., Ant. Turauskas 50 k., A. Gaius 10 k., kaz. Žagrakalis 10 k., mok. Ant. Gedmintas 30 k., mok. K. Čeledinas 10 k., U. Ruškaitė 5 k., J. Šakinis 6 k., mokiniai: P. Venckus 25 k., J. Sakalauskis 10 k., A. Bučnys 10 k., Ad. Kairys 10 k., V. Kniupšta 10 k., M. Kenstavičius 12 k., Z. Pelkevičius 5 k., C. Stankunas 24 k, K. Jurkus 5 k., J. Balckus 5 k., J Urnežas 5 k., J. Vabatka 5 k., L. Racevičius 5 k., Kaz. Ulteravičius 6 k. = 2 r. 71 k.

„KONCERTO BALIAUS“ įrengtojo gruodžio 30 d. 1912 m. Tilmanso teatre Kaune neturtingų lietuvių katalikų studentų naudai,

Apyskaita.

Pajamos:		
Už bilietus	375 r.	50 k.
Aukų	57 r.	45 k.
Iš bufeto	124 r.	38 k.
Už gėles, programas, skr. krasą, serp. ir k.	146 r.	16 k.
Iš viso	703 r.	49 k.
Išlaidos:		
Gaisrininkams	2 r.	—
Programos, afišų atspausd. ir išlipinimas	18 r.	—
Šviesa ir salė aptarnavimas	51 r.	45 k.
P-niai Lopuskai	100 r.	—
Muzikai ir choro vedėjui	43 r.	—
Gėlės	37 r.	75 k.
Atvirutės, serp. ir k.	10 r.	48 k.
Kioskų įtaisymas	33 r.	84 k.
Labdaringoms rinkl., kelionėms, krasos ir telegrafo išlaidoms, tarnams ir tarnaitėms.	48 k.	90 k.
Bufeto įrengimui.	78 r.	72 k.
Išviso	424 r.	14 k.

Gryno pelno liko 279 rub. 35 kap.

Visiems atsilankiusiems studentų vakare ir dalyvavusiems jo įrenaime, ypač p-nams Banaičiams, p-lei Meržinskaitei, p. Naujaliui, šv. Juozapo ir šv. Zitos draugijai, p. Tilmansui ir ponioms Prapuolenienei ir Račkauskienei tariame širdingiausį ačiu.

Studentai: *L. Bystras, E. Draugelis, P. Grajauskas, V. Endziulaitis, E Hanusevičius, Z. Starkevičius ir J. Taliat-Kelpšas.*

Nuo redakcijos

Prie sio n-rio pridedame Antrojo „Ateitės“ tomo turinį.

MUSŲ TAUTINĖS TVERYBOS **Žiedai.**

PRIEDAS PRIE „ATEITIES“ № 1.

Onutė Pelenė.

Viena mergaitė, vardu Onutė, ganė pas raganą karvę. Ragana nepavelydavo jai niekur atsigulti kaip tiktai pelenuose, delto ir vadinama buvo Onutė Pelenė. Toji ragana turėjo dar šešias dukteris: viena tik viena akimi, kita dviem, trečia trimis, ketvirta keturiomis, penkta penkiomis ir šešta šešiomis akimis. Labai ji mylėjo savas dukteris, mergaitės Onutės nekentė, už viską ją baudė.

Ragana Onutei ir savo dukterims duodavo verpti linų. Pelenei duodavo kuostoriausių šiurkščių linų ir reikalaudavo suverpti labai plonai. Savo dukterims duodava geriausius linus. Onutė suverpus, ištraukdavo siulus per karvės ausį ir pasidarydavo minkšti, ploni siulai, tarsi šilkiniai. Pelenė visgi negalėdavo savo verpalais įtikti raganai, norint raganiutes ir geriausius linus taip nesuverpdavo. Degdama piktumu ragana vieną dieną išsiuntė vieną dukterį pas Onutę pažiurėtų, kaip ji verpia. Pelenė nenorėdama pasirodyt, kokiu budu ji plonai verpia, tarė raganiutei: „Eik šen, sesele! aš tau pajieškosiu galvą“ Onutė tokiu budu užmigdžius raganiutę, su verpalais taip padarė, kaip ir pirmiaus darydavo: suverpė, išnešė per karvės ausį—siulai ploni, minkšti, kone šilkiniai. Vienakė raganiutė pramiegojo visą dieną ir nepamatė, kaip Pelenė suverpė linus. Kitą dieną ragana išsiuntė antrąją dukterį, dviakę, žiurėti, kaip Onutė verps linus, bet Onutė ir šią užmigdžius suverpė savo linus; tik vakare gydama karvutę namo prikėle raganiutę. Ra-

gana kasdien siusdavo po vieną savo dukterį patirtų apie budą Onutės verpimo, bet Pelenė bejieškodama raganiutėms galvas užmigdydavo jas, taip jogei ir penktoji duktė, penktakė, jos nesusekė. Šeštą dieną ragana išleido šeštą savo dukterį, šešakę. Onutė ir prie šitos prisigerino, ėmė jieškoti galvą. Penkios akys užmigo, tik šeštoji dar budėjo; Onutė manydama, kad jau visos akys miega, kibo prie darbo. Raganiutė pamatė kokiu budu Pelenė verpia ir parėjus namon papasakojo motinai. Ragana paketino karvę papjauti. Išgirdus apie tai Onutė labai nuliudo. Karvė matydama savo piemenaitę taip susirupinusią, klausė: „Kas tau yr“?

Onutė atsakė pro verksmus: „Ką aš nesirupinsiu, ką aš nenuliusiu, ketina jau tave pjauti“. Karvė atsakė: „Ką daryti, neraudok, kaip darinėsi mane, mano žarnose rasi dvi sėkli, kurias pasodysi. Iš vienos išaugs medis vedantis labai gardžius obuolius, iš kitos pasidarys vyno šulinys“. Kaip ketino ragana, taip ir padarė: papjovė karvę. Onutei davė žarnas plauti. Beplaudama žarnose rado dvi sėkli. Pasisodino jas. Iš vienos sėklos išaugo medis su gardžiais obuoliais, iš kitos pasidarė vyno šulinys. Stebėtinas daiktas niekas be jos negalėdavo nei obuolių nusiskint, nei vyno pasisemt. Kitiems besiekiant obuolių šakos augštyn kildavo; besemiant vyno, vynas giliaus į žemę leisdavos. Onutei besiekiant obuolių šakos pačios žemyn linkdavo, besemiant jai vyno, vynas augštyn kildavo. Kiek atvažiuodavo pas raganą svečių, nieks negalėdavo nei obuolių nusiskinti, nei vyno pasisemti, negut prašydavo Onutės, ji ir obuolių priskindavo ir vyno pasemdavo. Vienas ponas matydamas tokius daiktus, pakalbino Pelenę, pametus raganą važiuoti su juomi. Ji ir sutiko. Išvažiavus jiems už vartų, žiuri vienam vežimo šone eina obelis, kitam šulinys. Ir tasai ponas parsivežė į savo dvarą netik tą merginą, bet ir aną obuolį ir vyno šulinį. Nepoilgam Onutė ištekėjo už ano pono; rasi ir dabar dar jiedu laimingai gyvena.

Užrašė *Alena Ambraziejutė* Žvirgždaičiuose, vasarą 1912 m.

Karlynė.

Ėjo kartą vakare muzikantas ir nešėsi smuiką Nebuvo dar girtas, nors jau, teisybė, buvo išlupęs keletą stiklelių. Kelią taipgi gerai žinojo. Priėjo upelį ir ketino jau lieptu eiti. Bet atsiminęs, kad kam tik atsitiko eiti vakare tuom lieptu, nežinia kas vis nustumdavo tą į purvyną, kitu daiktu peršoko per upelį. Štai ant kito kranto susiduria kaszin su kokiu ten seniu. Senis prašo muzikanto, kad jis teiktus pagrainti nuėjęs štai į šitą dvarą. Sako ten šią nakt veselija, o muzikanto nėra. Iš teisybės nepertoli pamatė muzikantas dvarą, nors rodės, kiek jis atsimena, pirma nebuvo ten jokio dvaro. Na, kaip netikėsi, kad akis mato! Eina. Beeinant senis sako: „kaip tau ten davinės auksinius ir sidabrinius pinigus—dėkis į kišenių; duodant popierinius—dėk ant suolo. Kaip jaunavedė dalįs abrusus, visiems ant kaklo uždės; kaip tau duos—tu atkišk koją". Vos pasirodė muzikantas dvare, tuojaus veselninkai veda jį į seklyčią, sodina ant suolo ir prašo griežti. Muzikantui nedrąsu pasidarė: žiuri: ponaičiai visi tik žiba tik blizga—visi įsirėdę; sienos—baisu prisiglausti, grindis—slidžios... parpult galima; suolai, stalas—nulekieruoti... veidą rodo. Na, nieko.. užgrajijo... Kaip pasileis tie ponaičiai šokt, rodos, užsimuš kur į sieną, rodos, ir čebatukai sutruks, ar grindis suskaldys... tik gaudosi pro ausis vėjas. Įeina jaunikis su jaunavede. Jaunikis linkt vieną usą iki žemei, linkt kitą... ir leidos šokti su savo merga.

Duoda auksinių, sidabrinių pinigų—muzikantas dedas į kišenių. Duodant popierinių—ant suolo šalyj savęs. Po visam atsineša jaunoji glėbį baltų, kaip sniegas abrusų, ir kabina visiems veselninkams ant kaklo. Duoda ir muzikantui—šis kyšt koją... ėmė tik užnarino už kojos ir pakorė muzikantą po balkiu. Tuotarpu pasidarė tamsu ir viskas išnyko. Muzikantas pasijuto bekabąs už kojos po balkiu. Šiaip-taip atsinabrino. Graibstydams patamsei savo smuiko, vietoj stalo užčiuopė spalių kruvą, kur suolo buta—ten mintuvai; šalyj mintuvų arklių mėšlo kruvą. Radęs dar sveiką smuiką... perduris—kaip eit, taip eit namon... Ant rytojaus, girdi, žmonės pasakoja, pirtyj ant upelio kranto Karlynei (prusė) pasikorus.

A. Ambraziejutė.

Imu, imu! tik vieną mažiuką pirštuką turiu.

Susiginčijo kartą dvi mergi su vyrais, buk jos atnešią vakare iš kluono spragilą. Netrukus, jodvi išėję. Atėję pas kluoną ir atsidarę duris, viena likus pas pavartę, kita nuėjus spragilo į peludę. Likusiajai pas pavartę lig ilgu pasirodė stovėti, tad nekantriai šuktelėjus: „imk, kad imi, ką taip ilgai ten veiki!“, ir vietoj anos mergos atsakymo, išgirdus peludej kažiką storai prakalbėjus: „imu, imu! tik vieną mažiuką pirštuką turiu!!! Supratus šitoji, kad anajai jau velnias kailį lupąs, tad tekina spyrus į grinčią. Bebėgant, iš kluono girdėjosi; „nagu, nagu nyksčio, skurutė ant pantos pakabyta! Be žado atbėgo šitoji merga į grinčią, o anai velnias nuėmė skurą ir pakabino ant pantos.

Devyngalvis.

Gyveno devyni broliai ir sesuo. Broliai išeidavo toli į darbą, sesuo likdavo namiej pietu virti. Kartą sesuo iškepė pietum bandučių. Susirišo devynias bandutes į skepetą ir neša broliams. Kada jau gerą galą ji paėjo, užklupo ją devyngalvis smakas (žaltys). Mergaitė bėgt, žaltys vytis. Sesuo, matydama, kad nuo devyngalvio neišbėgs, dribt vieną bandutę žalčiui. Tik čiupt tą bandutę viena žalčio galva ir graužia. Suėdęs vėl vėjasi. Ji išmetė kitą bandutę. Pagriebus kita žalčio galva tik čiakšt, čiakšt—kramto bandutę. Nurijo ir vėl vėjasi. Mergaitė trečią bandutę jam išmetė. Žaltys vis vijosi ir ėdė bandutes, mergaitė vis bėgo ir mėtė jas iki neišmetė paskutines. Devyngalvis suėdė paskutinę ir da vejasi. Mergaitė neturi jau ką mesti, nežino nei ką daryti. Štai, pakelėj medis—sliuogia į jį. Pribėga žaltis prie medžio ir ima visomis savo devyniomis galvomis jį graužti. Mergaitė mato, kad jau neišsigelbės. Žiuri, ant šakos tupi gegute. Prašo gegutės, kad lėktu pas brolius ir pasakytu jiems jos nelaimę. Gegutei pagailo mergai-

tės. Nulėkė pas jos brolius ir kukuoja: „Devyni broleliai, kuku! sesesė medyje, kuku! devyngalvis graužia medį, kuku!... Broliai suprato, kad seserį patiko kokia nelaimė. Pagriebę kirvius, lazdas bėgt ant namų. Laiku da broliai atbėgo. Baigė jau devyngalvis medį graužti. Da valandėlė—medis but virtęs ir jau po mergaitei. Žaltys, metęs graužt medį, šoko ant jos brolių. Kiekviens brolis nukirto po galvą žalčiui. Kad galvos nepriaugtų, sukapojo į mažas daleles visą smaką. Paskui broliai išėmė sesutę iš medžio ir parsivedė namon.

A. Ambraziejutė.

Merga, merga eime šokt.

Kartą gaspadorius siuntė savo tarnaitę su kokiais ten reikalais į kitą kaimą. Susivėlino ir prisėjo jai vakare grįžti namo, Išpuolė eiti per girią.

Ne pergerai žinojo ji tą girią, ėmė ir paklydo. Ilgai klaidžiojo po tą girią, niekaip negal išeiti į kraštą. Ketino lipti kur į medį atsisėsti gerai į šakas ir pernakvoti. Išaušus, manė pareisianti namon.

Tuom tarpu pro medžius žybtelėjo tarsi žvakės liepsna. Ji eit ant to žiburėlio. Prieina gražią pievutę, viduryj stovi pirtis, pro langą spinkso žiburėlis; girdi pirtyj dundojimą ir smuiko balsą. Merga buvo drąsi nepersigando. Ant pirštų priėjus prie sienos, dirstelėjo per langą: kerčioj sedėdamas griežia muzikantas, pilna pirtis ponaičių—tik šoka, tik duoda pasieniaus drolą. Suprato velniams esant—kur čia tau viduryj girios ponaičiai šokinėtu. Nors ponaičiai ir smarkiai šoko, vienok pamatė, kaip dirstelėjo merga pro langą. Tuojaus ją čiupt, atsivedė į pirtį ir veda šokti. Merga sako: „Ką aš eisiu su tokiais ponaičiais šokti, neturiu čeverykų“. Tuojaus vienas kažinkur išbėgęs ir nepailgam atnešęs puikius čeverykus. Vėl ją vadina šokti, sakydami: „Merga, merga eime šokt!“ Ji vėl sako: „Ką aš eisiu su jumis šokti, neturiu šilkinių pančiakų“. Neužilgo parnešė vienas biznis šilkines pančiakaites. Apsiavus jai vėl vadina anie šokt:

„Merga, merga eime šokti!“ Ši taip pat: „Ką aš eisiu su jumis šokt, neturiu šilkinio sijono“. Raistiniai atnešė (andaroką) sijoną ir vėl vadina šokt. Ji reikalauja žiursto, anie ir žiurstą jai parneša, taip merga reikalaudama vis kito daikto sulaukė gaidystės, o kipšai viską pristatė. Ponaičiai-kipšai ir žieda buvo beparnešą o dar gaidys negieda; merga manė ką čia dar reikalauti, nes beveik viską jau turėjo. Tik štai gaidys „Kakariekooo...!?“ Pirties ponaičių kaip nebuvo. Pasiliko viena merga bestovinti viduryj girios. Persigandus persižegnojo, pasidarė jai ramiaus. Paskui šiaip-taip praleido naktį. Dienai išaušus parėjo namon visa šilkuose.

Kita merga to gaspadoriaus matydama šitą visą šilkuose, pavydėjo jai tų parėdų, dažinojus kur ji juos gavo, pasiketino ir ji eiti tokiu budu įgyti dar gal gražesnius parėdus. Sulaukus nakties ji nuėjo į tą girią atitiko aną pievutę ir viską kaip anoji merga buvo radus pereitą naktį. Ir ją ponaičiai-velniai įsivedę į pirtį vadino šokti. Ji taipgi pasisakė negalinti šokti su tokiais ponaičiais be tokių ir tokių parėdų—ir išpasakojo kvailė kartu visas drapanas, kokių tik jai reikėjo. Ponaičiai jai viską pristatę išvedė šokti. Vienas su ja šoks, šoks kitam atiduoda. Taip ją šokino ir alsino, kad ant kojų negalėjo bestovėti. Ant galo gaidys pragydo ir velnias, ją šokinąs, trenkė po suolu. Tik ištraukęs liežuvį ir išplėšęs dušią nusinešė.

Užrašė *Al. Ambraziejutė.*

Kaltininko mirtis.

Gyveno nepertoli viens kito du žmonės. Vienas kitam paskolino tris skatikus Skolininkas buvo labai šykštus ir niekad skolų nemokėdavo. Taigi ir dabar pasiskolinęs nuo ano tris skatikus suvis nemislijo jam atiduoti. O anas, lyg tyčia, užsispyrė prašyti: atiduok ir atiduok jam skolą. Kaltininkui nubodo klausyt tokio kaulijimo. Sumislijo jisai neva numirti. Sako, išgirs skolintojas, kad jis numirė ir nustos skolos reikalavęs Taip ir padarė. Atsigulė ant lentos ir guli tarsi negy-

vas. Pati suprašė į šermenis savo kaimynus. Pasiprašė ir aną skolintoją. Svečiai vieni gieda, kiti nabašninko gailauja, pati neva rauda, visi valgo ir geria. Skolintojas pastebėjo, kad nabašninkas lyg butu dirstelėjęs viena akimi. Toptelėj jam į galvą, ar ne tyčia tik jo skolininkas nuduoda negyvą ir šermenis kelia; ir į lavoną visai nepanašus—toks raudonas. Užsimanė ištirt. Eidamas prie lentos, garsiai tarė: „Girdėjau, nabašninko kojos šaltos, kažin ar teisybė?“ Ir priėjęs pakasė anam padus. O šito labai bijotasi padų. Kaip šoks nabašninkas nuo lentos... Visi persigando. Šoko bėgt, vieni per duris, kiti per langus. Greit suprato, kame dalykas. Žmonės pasijuokė, pasijuokė ir išsiskirstė. Skolintojas vėl neatleidžia: „atiduok ir atiduok skolą!“ Už kokio mėnesio skolininkas sumanė mirti. Šį kartą jau buvo nuleidę jį net į bažnyčią ant nakties. Tą naktį, kaip tyčia, įlindo vagis per langą į bažnyčią. Išplėšę bažnytinius pinigus, jau ketino eit sau, bet vienas tarė: „Ar žinot ką? štai nabašninkas! Aš girdėjau, kad iš lavono kraujas nebėgąs. Nupjaukim mes jam galvą“. Ansai, grabe gulėdamas, viską gražiai girdi. „Tai tau ir baikos, pamislijo, liksiu be galvos“. Kaip duos rankuoms ir kojoms į antvožą. Antvožas išmestas augštyn, kaip duos į grindis, tik plumpt... Vagims pasirodė, kad nabašninkas keliasi. Persigandę, metė ir pinigus ir per langą... Jam pačiam pasidarė nyku vienam bažnyčioje. Išlindęs dulina namon. Ugi sutinką skolintoją. Tas vėl savo: „atiduok ir gana!“ Na, už kiek laiko mėgina da trečią kartą mirti. Numirė; pašarvojo, nulydėjo ant kapinių, įkasė net į žemę, tik ties galva, kad galėtų kvepuoti, pati padarė kuolu skylę. Vos spėjo žmonės išsiskirstyt, sugrįžta ant jo kapo skolintojas. Pirštu aplink skylę vedžioja, žemes po truputį beria ir kaip jautis baubia. Užkastasis persigando. Manė, kad tai bulius. „Užbers, pamislijo, šelmis skylę ir aš uždusiu. Šiu, šiu lauk!“—suriko ant tariamojo jaučio. Ir vėl išsidavė, kad nenumirė, o gyvas. Žmonės supuolę iškasė savo kaimyną iš žemės. Skolintojas vėl savo gieda: „atiduok ir atiduok!“ Neįmanydamas skolininkas, kaip jau išsisukti, ėmė ir atidavė anam tuos tris skatikus.

Užrašė *Alena Ambraziejutė* Žvirgždaičių kaime vasarą 1912 m.

Diedukas ir vilkas.

Gyveno diedukas su bobute. Jiedu turėjo vieną dukterį, priaugančią mergelę ir penkias aveles. Per dienų dienas mergelė pagiryj ganydavo aveles. Bala žino, kokiu budu apjuto tai vilkas. Vieną vakarą, mergelei jau parginus ir uždarius aveles į tvartą, kada diedukas su bobute lindojo grintelėj, virdami vakarienę, ateina pas duris vilkas ir dunksnodamas vuodega į duris šneka: „Diedu, bobu tur avelių penkytėlę ir mergelę vienturtėlę! Duok ir mą vieną avelę“! Diedukas su bobute nusigandę atidavė vilkui vieną avelę. Vilkas nuterečkino ją į girią ir suėdė. Už kelių dienų vakare vėl atsivilko ansai vilkas. Mušdamas vuodega į duris, tarsi gieda: „Diedu, bobu, tur avelių ketvirtėlę ir mergelę vienturtėlę! Duok ir mą vieną avelę!“ Diedukas iš baimės, atidavė vilkui kitą avelę. Šis ją ir nusinešė į girią suėdęs vilkas avį, po kiek laiko, vėl ateina pas dieduko duris ir staugia: „Diedu, bobu tur avelių trejytėlę! Duok ir mą vieną avelę!“ Diedukas atidavė vilkui ir trečią avelę. Po kelių dienų tokiu budu vilkas išsinešė ketvirtą, paskui ir penktą avelę. Vilkui da negana Suėdęs žmogelio aveles, vėl eina pas jo dureles ir klabina: „Diedu, bobu senutėliai, tur dukrelę vienturtėlę! Duok tu mą ją!“ Diedukas neturėdamas jau ką vilkui duoti, o drebėdamas iš baimės, atidavė jam vienatinę savo dukrelę. Užporyt vilkas vėl pas duris. Nors ir labai senukui gaila buvo savo senutės, atidavė ir ją besočiui—vilkui. Vilkas ir ja nepaniekino—nusinešė į girią. Diedukas matydamas vilko godumą, o numanydamas, kad po ryt ir jo ateis pjauti, metė viską: ir savo žemę, ir grintelę ir išėjo į žmones.

Užrašė *Alena Ambraziejutė* Zvirgžd. 1912.

Redaktorius ir leidėjas
KUN. A. DAMBRAUSKAS.

Šaliamono Banaičio spaustuvė Kaune.